

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΘΕΜΑ:

ΑΡΧΑΝΕΣ

**ΜΙΑ ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΗΠΙΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΙΧΕΛΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ του Μιχαήλ

(Α.Μ. 4129)

Επιβλέπων:

ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....σελ. 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γενικές έννοιες και ορισμοί της Αειφόρου Ανάπτυξης

- 1.1 Αειφόρος Ανάπτυξη.....σελ. 6
- 1.2 Το πρόβλημα σήμερα.....σελ. 6
- 1.3 Η λύση στο πρόβλημα σήμερα είναι η Αειφόρος
Ανάπτυξη.....σελ. 7
- 1.4 Ορισμός Αειφόρου Ανάπτυξης.....σελ. 8
- 1.5 Προϋποθέσεις για Αειφόρο Ανάπτυξη.....σελ. 9
- 1.6 Αειφόρος Κοινωνία.....σελ. 10
- 1.7 Αειφόρος Τουρισμός.....σελ. 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Γενικές έννοιες και ορισμοί για τον Εναλλακτικό Τουρισμό

- 2.1 Τουρισμός Ειδικών Ενδιαφερόντων.....σελ. 12
- 2.2 Τουρισμός Ειδικών ή Εναλλακτικών Μορφών με βάση το
κίνητρο.....σελ. 12
- 2.3 Εναλλακτικός Τουρισμός.....σελ. 15
- 2.4 Διαφορές Μαζικού και Εναλλακτικού Τουρισμού.....σελ. 15
- 2.5 Τα Χαρακτηριστικά του Εναλλακτικού Τουρίστα.....σελ. 16
- 2.6 Εναλλακτικός Προορισμός.....σελ. 16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Γενικά Χαρακτηριστικά και παράγοντες ανάπτυξης της Περιοχής των Αρχανών.

3.1 Γεωγραφική θέση.....σελ.	18
3.2 Προέλευση ονόματος Περιοχής.....σελ.	19
3.3 Γεωγραφική έκταση.....σελ.	19
3.4 Οικισμοί και συνοικίες.....σελ.	19
3.5 Φυσικά Χαρακτηριστικά και Μορφολογία εδάφους.....σελ.	20
3.6 Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά.....σελ.	21
3.7 Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά.....σελ.	22
3.8 Κατοίκηση – αστικοποίηση – βιοτικό επίπεδο.....σελ.	24
3.9 Παραγωγική βάση – τοπικός πλούτος και βιοτικό επίπεδο.....σελ.	25
3.10 Έργα και εγκαταστάσεις γενικής υποδομής.....σελ.	29
3.11 Γενική προσέγγιση Αειφόρου αναπτυξιακής πολιτικής.....σελ.	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Τουριστικοί πόροι, τουριστική προσφορά και ζήτηση της περιοχής των Αρχανών

4.1 Φυσικοί πόροι τουριστικής έλξης.....σελ.	37
4.1.1 Το όρος Γιούχτας (θέση & μορφολογικά χαρακτηριστικά, αρχαιολογική & θρησκευτική αξία, γλωρίδα, πανίδα).....σελ.	37-40
4.1.2 Το Κνωσανό Φαράγγι.....σελ.	40
4.1.3 Τα Σπήλαια.....σελ.	41

4.2.1 Πολιτιστικοί πόροι Τουριστικής Έλξης.....σελ.	43
4.2.2 Η Μονή Σωτήρα (Αφέντη) Χριστού στο Γιούχτα.....σελ.	43
4.2.3 Η Εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης.....σελ.	45
4.2.4 Το Ιστορικό Εκκλησιαστικό Μουσείο.....σελ.	45
4.3 Τουριστική Προσφορά – Τουριστικό προϊόν.....σελ.	52
4.3.1 Ξενοδοχειακά καταλύματα παντός τύπου και κατηγορίας.....σελ.	52
4.3.2 Άλλες Τουριστικές Επιχειρήσεις ταξιδιωτικού εμπορίου.....σελ.	54
4.3.3 Λοιπές Εγκαταστάσεις παροχής πολιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών κλπ. υπηρεσιών.....σελ.	54
4.3.4 Τοπικά Προϊόντα.....σελ.	58
4.3.4.1 Παραδοσιακή κουζίνα.....σελ.	58
4.3.4.2 Γυναικείος Συνεταιρισμός «Αρχανών Γεύσεις».....σελ.	59
4.3.4.3 Αγροτικός Συνεταιρισμός Αρχανών.....σελ.	59
4.3.4.4 Κατάστημα Τουριστικών Ειδών.....σελ.	59
4.3.4.5 Δραστηριότητες Εναλλακτικού Τουρισμού στην ευρεία περιοχή των Αρχανών.....σελ.	60
4.4 Η Τουριστική ζήτηση της περιοχής των Αρχανών (Έρευνα με χρήση ερωτηματολόγιου, το οποίο απευθύνεται σε μέλη του Σωματείου Επαγγελματιών Ξεναγών Κρήτης – Σαντορίνης)...σελ.	61
Συμπεράσματα.....σελ.	67
Πηγές.....σελ.	70

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα, οι Αρχάνες είναι ένας πρότυπος παραδοσιακός οικισμός, γεμάτος χρώμα και καθαρές γειτονιές, με σπίτια αναπαλαιωμένα με τέχνη, μεράκι, μα πάνω απ' όλα σεβασμό στην παράδοση του τόπου. Οι άνθρωποί της έχουν καταφέρει να διαφυλάξουν σαν επτασφράγιστο μυστικό την πολιτιστική τους κληρονομιά και ταυτότητα. Μάλιστα, επισφράγισμα της αναβαθμισμένης εικόνας τους (που ξεκίνησε από το 1992) υπήρξε η διάκριση των Αρχανών με το πρώτο βραβείο «Ολοκληρωμένης και Αειφόρου Ανάπτυξης Εξαιρετικής Ποιότητας», τον Οκτώβριο του 2000, στο πλαίσιο του διαγωνισμού που διενήργησε η Ε.Ε. και η Διεθνής Ένωση RED (Ruralite Environment Development) για την Αγροτική Ανάπτυξη και την Αναβάθμιση Χωριών. Έχουν διακριθεί, επίσης, το 2001 με το χρυσό βραβείο Περιβάλλοντος «Ελευθέριος Πλατάκης» του Πανεπιστημίου Κρήτης για τις παρεμβάσεις που έχουν γίνει για την προστασία και την ανάδειξη τόσο στο φυσικό όσο και στο δομημένο περιβάλλον.

Είναι πραγματικά μία αειφόρος κοινωνία, διότι οι ενέργειες - αλλαγές που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια για να μπορέσουν να αναδειχθούν περισσότερο σε κάθε κατεύθυνση και να επέλθει μια αξιόλογη αυξητική τάση στην ανάπτυξη της περιοχής αυτής, βρίσκονται σε τέτοιο επίπεδο, ώστε αυτές όχι μόνο έχουν καταφέρει να ωφελήσουν το ντόπιο πληθυσμό, αλλά και να σεβαστούν τους διαθέσιμους φυσικούς της πόρους με αποτέλεσμα μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

Κάτι ακόμα πολύ σημαντικό που αξίζει όχι απλά να σημειωθεί, αλλά να τονιστεί είναι ο αποκλεισμός της «Μονοκαλλιέργειας». Η παραγωγή των Αρχανών εκτείνεται σε κάθε τομέα παραγωγής και όχι αποκλειστικά σε έναν και μόνο. Πέραν της γεωργίας-κτηνοτροφίας, μεταποίησης,

εμπορίου κλπ, ο τουρισμός αποτελεί κι αυτός ένα αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής οικονομίας. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι είναι ήπιας μορφής και ορίζεται ως εναλλακτικός, διότι δέχεται μικρό αριθμό τουριστών, οι οποίοι επιθυμούν να συμμετάσχουν στα «του τόπου», να έρθουν σε άμεση επαφή με τον ντόπιο πληθυσμό, αγαπούν και σέβονται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο φιλοξενούνται και δεν του δημιουργούν προβλήματα.

Οι Αρχάνες ως τόπος προορισμού-υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να ζήσουν εμπειρίες τέτοιου τύπου, προσφέρουν πολλές τέτοιες επιλογές και ποικίλες δραστηριότητες που σαφώς αφήνουν και τον τουρίστα ικανοποιημένο και βοηθούν στην τοπική οικονομία, αλλά και δεν αλλοιώνεται η αυθεντικότητα του φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος.

Παρακάτω, στα κεφάλαια 1 και 2, αναφέρονται γενικά πράγματα (έννοιες, ορισμοί κτλ) για την αειφορία και τον εναλλακτικό τουρισμό αντίστοιχα, για να μπορέσουν να γίνουν κατανοητά όλα όσα αναφέρονται στο κεφάλαιο 3 και 4 και αφορούν στα γενικά χαρακτηριστικά και τους παράγοντες ανάπτυξης της περιοχής που την καθιστά αειφόρο όπως επίσης και στο τουριστικό προϊόν, την τουριστική προσφορά και ζήτηση της, που την καθιστά ως ένα προορισμό – τόπο υποδοχής εναλλακτικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 Αειφόρος Ανάπτυξη

Αειφόρος είναι η ανάπτυξη που υπόσχεται:

1. προστασία περιβάλλοντος
2. διατήρηση πολιτιστικής ταυτότητας
3. οικονομική ανάπτυξη
4. κοινωνική ευημερία

(πηγή: Ανδριώτης, «Αειφορία & Εναλλακτικός Τουρισμός»)

1.2 Το πρόβλημα σήμερα

Όπως αναφέρουν οι Πολυδωρόπουλος και Σταυρουλοπούλου (2004):
Η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη, σε συνδυασμό με την αλματώδη αύξηση του πληθυσμού της γης, προκάλεσαν την αύξηση των οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων, με αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος. Με μοναδικό στόχο την ανάπτυξη, ο άνθρωπος ξεκίνησε να εκμεταλλεύεται αλόγιστα τις πρώτες ύλες, να παράγει και να καταναλώνει ολοένα και περισσότερα προϊόντα και μάλιστα

πολλές φορές άχρηστα, μέχρις ότου το περιβαλλοντικό πρόβλημα να κάνει την εμφάνιση του.

Συμπέρασμα:

Η παραπάνω μορφή ανάπτυξης δεν μπορεί να σχετιστεί με την Αειφόρο.

(πηγή: Ανδριώτης, «Αειφορία & Εναλλακτικός Τουρισμός»)

1.3 Η Λύση στο πρόβλημα σήμερα είναι η Αειφόρος Ανάπτυξη

Για να συνδυαστεί η ανάπτυξη με την αειφορία, απαραίτητες είναι οι αλλαγές που θα ωφελήσουν τον ντόπιο πληθυσμό και θα σέβονται τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους. Οι αλλαγές αυτές έχουν συνήθως τις παρακάτω τρεις κατευθύνσεις (Ανδριώτης 2005, Καπετανάκη – Μπριασούλη 2006):

1. Οικονομικές.

Δηλαδή κάθε αλλαγή πρέπει να είναι οικονομικά αποδοτική και να αποτελεί μια διαδικασία διατήρησης της οικονομικής σταθερότητας (θέσεις εργασίας, εισοδήματα).

2. Περιβαλλοντικές.

Η αναπτυξιακή διαδικασία δεν πρέπει να οδηγεί σε κατασπατάληση των φυσικών πόρων, αλλά να εξασφαλίζει την οικολογική ισορροπία, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και μακροβιότητα του περιβάλλοντος (χλωρίδα και πανίδα) και η διατήρηση του για τις μελλοντικές γενεές.

3. Κοινωνικο-πολιτιστικές.

Η ανάπτυξη πρέπει να συνεισφέρει

- στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού,

- στο μεγαλύτερο έλεγχο των πλουτοπαραγωγικών πόρων από τους ντόπιους κατοίκους,
- στη διατήρηση της κουλτούρας,
- στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής ταυτότητας των μελών μιας κοινωνίας
- και όλα αυτά να συντελούν σε κοινωνικο-πολιτιστική ευημερία (ποιότητα ζωής, εκπαίδευση, υγεία).

1.4 Ορισμός Αειφόρου Ανάπτυξης

Σύμφωνα με τον ορισμό που παρατίθεται στην έκθεση του *Brundland*, Αειφόρος Ανάπτυξη είναι:

Αυτή που καλύπτει τις παροντικές ανάγκες, χωρίς να υποθηκευτεί η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Μια διαδικασία μετασχηματισμού όπου:

Η εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων,

η κατεύθυνση των επενδύσεων,

ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης,

οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο,

εναρμονίζονται και ανυψώνουν τις σημερινές και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες (WCED 1987, σελ.43).

1.5 Προϋποθέσεις για Αειφόρο Ανάπτυξη

Η Αειφόρος Ανάπτυξη προϋποθέτει πρώτα απ' όλα την **ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών**:

- Φυσιολογικές ή βιολογικές (τροφή , νερό, στέγαση, ένδυση κτλ.)
- Ασφάλειας (η ανάγκη του ατόμου να ζει και νιώθει ασφαλές)
- Κοινωνικές ή υπαρξιακές (η ανάγκη του ατόμου να ανήκει κάπου, ανάγκη για φιλία, αγάπη κτλ.)
- Εκτίμησης (σεβασμός, κοινωνική θέση, αναγνωρισιμότητα)
- Αυτοπραγμάτωσης (προσωπική ανάπτυξη του ατόμου)

Για να ικανοποιηθούν οι παραπάνω ανάγκες, χρειάζεται οικονομική ανάπτυξη, αλλά για να την καταστήσουμε αειφόρο θα πρέπει να σεβαστούμε και τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί σαφώς με τη **βελτίωση, διατήρηση και σωστή διαχείριση των διατιθέμενων πόρων**, οι οποίοι κατά τον *Tietenberg (1997)*, διακρίνονται σε:

- Εξαντλήσιμους (δεν ανακυκλώνονται: πετρέλαιο, άνθρακας)
- Ανακυκλώσιμους (ορυκτά)
- Αναπληρώσιμους, αλλά εξαντλήσιμους (νερό)
- Αναπαραγωγίσιμους (ανήκουν σε ιδιώτες: αγροτική παραγωγή)
- Ανανεώσιμους (δάση, ζωικός πλούτος)

(πηγή: Ανδριώτης, «Αειφορία & Εναλλακτικός Τουρισμός»)

Πέρα των παραπάνω, το άλλο που θα πρέπει να γίνει είναι η **αποφυγή της παραγωγής προς μια μόνο κατεύθυνση – τομέα (Μονοκαλλιέργεια)**.

Για παράδειγμα:

Σε μία περιοχή όπου επιθυμούμε οικονομική ανάπτυξη, αλλά αυτή να είναι παράλληλα και αειφόρος θα πρέπει να μην ασχοληθούμε μονόπλευρα με ένα κομμάτι της παραγωγής, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να είναι ο τουρισμός και να παραμερίσουμε άλλες οι οποίες είναι εξίσου σημαντικές, όπως: η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία κτλ., αλλά αντίθετα να καταφέρουμε την συνύπαρξή τους. Ο Τουρισμός δεν θα πρέπει να θεωρείται αρνητικός παράγοντας αποτελώντας αποκλειστικότητα σε μια περιοχή όπου μπορούν να αναπτυχθούν κι άλλες παραγωγικές δραστηριότητες που μπορούν να συμβάλλουν εξίσου σημαντικά στην αειφόρο ανάπτυξη μιας κοινωνίας.

Τέλος, για την επίτευξη μιας αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής θα πρέπει να **ορισθούν** και κάποιοι **περιορισμοί**, οι οποίοι αφορούν στον αριθμό της επισκεψιμότητας, το επίπεδο της ανθρώπινης δραστηριότητας, την κατασκευή της υποδομής κ.ά. που αφορούν στην διατήρηση της αυθεντικότητας της περιοχής και δεν πρέπει να επηρεάζουν αρνητικά τους μόνιμους κατοίκους της, όπως επίσης παράλληλα να μην μειώνει ούτε την ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών της.

1.6 Αειφόρος Κοινωνία

Αειφόρος είναι η κοινωνία που χρησιμοποιεί τους διαθέσιμους πόρους της για να ικανοποιήσει τις υπάρχουσες της ανάγκες, ενώ δεν στερεί την δυνατότητα αυτή από τις μελλοντικές γενεές. Επιζητεί μία καλύτερη ποιότητα ζωής για τους κατοίκους της, διατηρεί τη φύση και το

περιβάλλον καθαρό, ενώ παράλληλα επιχειρεί να τονώσει την τοπική οικονομία με το να αναπτύξει – διατηρήσει τους τοπικούς της πόρους.

1.7 Αειφόρος Τουρισμός

Η ανάπτυξη αειφορικού τουρισμού ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν και παράλληλα προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον.

Θεωρείται ότι η ανάπτυξη αυτή οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατό να εκπληρώνονται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής. Τα προϊόντα αειφορικού τουρισμού είναι προϊόντα που λειτουργούν σε αρμονία με το τοπικό περιβάλλον, την κοινωνία και τους πολιτισμούς, έτσι ώστε αυτά να καρπώνονται όλα τα οφέλη και να μην αποτελούν θύματα της τουριστικής ανάπτυξης.

Ο παραπάνω ορισμός δόθηκε από τρεις διεθνείς οργανισμούς: Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC), τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού και το Συμβούλιο της Γης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

2.1 Τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων

Σύμφωνα με τους *Hall and Weiler (1992)* και *Swarbrooke and Horner (1999)*, ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων πραγματώνεται, όταν το κίνητρο και η απόφαση του ταξιδιώτη για ένα ταξίδι, καθορίζονται από ένα ή περισσότερα ειδικά ενδιαφέροντα που του γεννιούνται είτε πριν, είτε κατά τη διάρκεια των διακοπών του.

2.2 Τουρισμός ειδικών ή εναλλακτικών μορφών με βάση το κίνητρο

Φυσικό περιβάλλον:

- Οικολογικός
- Φυσιολατρικός
- Οικοτουρισμός
- Οικοαγροτουρισμός
- Σπηλαιολογικός

Πολιτισμός:

- Αρχαιολογικός
- Ιστορικός
- Πολιτιστικός
- Θρησκευτικός
- Προσκυνηματικός
- Κινηματογραφικός
- Μουσικός

Ενδιαφέρον – ενασχόληση:

- Αγροτουρισμός
- Αλιείας
- Οινοτουρισμός
- Τουρισμός σε φάρμες
- Τουρισμός τσαγιού
- Τουρισμός καφέ
- Βιομηχανικός

Ενεργητικές δραστηριότητες:

- Αθλητικός
- Περιηγητικός
- Περιπέτειας
- Ποδηλατικός
- Καταδυτικός
- Αναρριχητικός

Θαλάσσιο στοιχείο:

- Θαλάσσιος

- Κρουαζιέρα
- Yachting

Υγεία – Ευεξία:

- Υγείας
- Ιαματικός
- Θερμαλιστικός
- Θεραπευτικός
- Ομορφιάς

Εκπαίδευση - Επάγγελμα:

- Εκπαιδευτικός
- Επαγγελματικός
- Μαθητικός
- Συνεδριακός
- Εκθεσιακός
- Κινήτρων

Λοιπές Μορφές:

- Κοινωνικός
- Εθελοντικός
- Τρίτης ηλικίας
- Παραθεριστικός
- Χειμερινός
- Γευσιγνωσίας κ.ά

2.3 Εναλλακτικός Τουρισμός

Σύμφωνα με τον *Ανδριώτη* ο προτεινόμενος ορισμός για τον Εναλλακτικό Τουρισμό είναι ο εξής:

Μια μικρής κλίμακας και μη μαζικής μορφής ανάπτυξη τουριστικών προορισμών που προωθεί μια ενεργητική μορφή διακοπών φιλική προς το φυσικό περιβάλλον και τις κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες και που κάνει δυνατή την αλληλεπίδραση και την κοινή συμβίωση μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (των τουριστών και των κοινωνιών υποδοχής τους) και αναπτύσσεται με τη σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του ντόπιου κοινωνικού συνόλου.

2.4 Διαφορές Μαζικού και Εναλλακτικού Τουρισμού

ΜΑΖΙΚΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ
Πραγματώνεται σε αστικό περιβάλλον	Πραγματώνεται σε φυσικό περιβάλλον
Παθητικού τύπου τουρισμός	Ενεργητικού τύπου τουρισμός
Οι δραστηριότητες του τουρίστα σχετίζονται με τα 3S (Sun, Sea, Sex)	Ο τουρίστας συμμετέχει σε ποικίλες δραστηριότητες
Οργανωμένος	Μεμονωμένος
Ποσοτικός (μεγάλος αριθμός τουριστών)	Ποιοτικός
Μεγάλης κλίμακας επενδύσεων	Μικρής κλίμακας επενδύσεων
Ανεξέλεγκτος/ Απροσχεδίαστος	Ελεγχόμενος/ Σχεδιασμένος
Μεγάλων επιπτώσεων	Μικρών επιπτώσεων
Αρνητικές επιπτώσεις (περιβαλλοντική μόλυνση, εμπορευματοποίηση)	Θετικές επιπτώσεις (σεβασμός στο περιβάλλον, την κουλτούρα, την κοινωνία κλπ.)
Εξωγενής ανάπτυξη	Ενδογενής ανάπτυξη

2.5 Τα Χαρακτηριστικά του Εναλλακτικού Τουρίστα

Ο Εναλλακτικός Τουρίστας

1. Προτιμάει να κάνει ενεργητικού τύπου διακοπές (περιπλάνηση, αναρρίχηση κτλ.).
2. Του αρέσει η εξερεύνηση.
3. Επιθυμεί την επαφή και επικοινωνία με τον ντόπιο πληθυσμό.
4. Του αρέσει να συμμετέχει στα ήθη – έθιμα του τόπου που τον «φιλοξενεί».
5. Συμμετέχει σε αποστολές διαφόρων τύπων βοηθώντας εθελοντικά (π.χ. αρχαιολογικές ανασκαφές).
6. Του αρέσει να διαμένει σε μικρού τύπου καταλύματα.
7. Φροντίζει και σέβεται το φυσικό περιβάλλον στο οποίο «φιλοξενείται»
8. Συλλέγει πληροφορίες για τον τόπο τον οποίο επισκέπτεται πριν ή και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
9. Δεν επιζητεί εξεζητημένη τουριστική υποδομή.
10. Είναι υψηλού μορφωτικού επιπέδου.

2.6 Εναλλακτικός Τουριστικός Προορισμός

Ο Εναλλακτικός προορισμός είναι αυτός ο οποίος προσφέρει στον τουρίστα αυτά που όλοι οι υπόλοιποι (μαζικού τύπου) του στερούν, δηλαδή, την αυθεντικότητα. Και όταν λέμε «Αυθεντικότητα», εννοούμε όλο εκείνο το πακέτο το οποίο περιλαμβάνει το ιδανικό τοπίο/περιβάλλον στο οποίο η ανθρώπινη παρέμβαση είναι μικρής κλίμακας έως ανύπαρκτη, το ήσυχο και καθαρό περιβάλλον μέσα από το οποίο αναδύονται όλα εκείνα τα φυσικά, αναλλοίωτα και παρθένα στοιχεία που

επιζητά ο εναλλακτικός τουρίστας, την επαφή, γνωριμία και συναναστροφή με τον ντόπιο πληθυσμό που θα τον κάνει να νοιώθει πως αποτελεί κι αυτός μέλος αυτής της κοινωνίας και γενικότερα ότι απέχει από το προφίλ αυτό που παρουσιάζει ένας μαζικού τύπου Τουριστικός Προορισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΝΩΝ

3.1 Γεωγραφική Θέση

Οι Αρχάνες είναι κωμόπολη που ανήκει στον Δήμο Αρχανών – Αστερουσίων (νόμος Καλλικράτη) του Ν. Ηρακλείου. Έχουν κτισθεί στο Νότιο τμήμα της εύφορης κοιλάδας του Ν. Ηρακλείου και απέχουν περίπου 10 χιλιόμετρα από την Κνωσό και 15 από το Ηράκλειο, με τα οποία συνδέονται με αμαξωτό δρόμο. Δρόμος συνδέει επίσης τις Αρχάνες με τον οικισμό του Βαθυπέτρου, που βρίσκεται Νότια των Αρχανών. Ο σημερινός οικισμός που ονομάζεται Επάνω Αρχάνες (για να διακρίνεται από τον συνοικισμό των Κάτω Αρχανών) έχει ιδρυθεί σε υψόμετρο 380 μέτρα σε μια μικρή κοιλάδα 3,5 χλμ. , περιβαλλόμενη από υψηλούς και χαμηλούς λόφους. Δυτικά των Αρχανών υψώνεται το όρος «Γιούχτας» . Άλλοι δρόμοι συνδέουν τις Αρχάνες με το Σκαλάκι προς Βόρεια, τους Κουνάβους Ανατολικά, το Καρνάρι και το Κανλί Καστέλλι Νοτιοδυτικά, την Αγ. Ελεούσα, τη Σύλαμο, τον Αγ. Βλάση, τις Βασιλιές Βορειοδυτικά.

3.2 Προέλευση Ονομασίας περιοχής

Το όνομα των Αρχανών εμφανίζεται στον ενικό αριθμό, η Αχάρνα. Η ρίζα αρχ-, αχ-, είναι ινδοευρωπαϊκή και έχει σχέση με το νερό. Πολλά ονόματα ποταμών, λιμνών (Αχελώος, Αχερουσία) έχουν αυτή τη ρίζα. Πιστεύεται ότι σχετίζεται με τη λέξη «αχαρνός» είδος ψαριού ή με τη λέξη «αχερωίς», λεύκα. Ερμηνεύεται δηλαδή με στοιχεία που έχουν σχέση με το νερό. Πραγματικά οι Αρχάνες είχαν άφθονο νερό. Στα μινωικά χρόνια μετέφεραν νερό προς τα Βόρεια , ίσως και προς την Κνωσό, ενώ και μέχρι πριν από κάποια χρόνια το Ηράκλειο υδρευόταν από τις Αρχάνες.

3.3 Γεωγραφική έκταση

Η συνολική έκταση των Αρχανών είναι 31.855 στρέμματα και συγκεκριμένα:

- Τα 2.298 στρέμματα είναι δομημένος χώρος,
- τα 21.533 στρέμματα αγροτικός χώρος και
- τα 8.024 στρέμματα φυσικός - ημιφυσικός χώρος.

3.4 Οικισμοί & συνοικίες

Στο Δήμο Αρχανών (προ Καλλικράτη) συμπεριλαμβάνονταν οι μικροί οικισμοί: Καρνάρι, Βαθύπετρο, και το δημοτικό διαμέρισμα Κάτω Αρχανών – Πατσιδών.

Ο σημερινός οικισμός των Αρχανών εμφανίζεται πυκνοκατοικημένος, αποτελούμενος από διάφορες συνοικίες:

Τον Τρούλλο, την Τουρκογειτονιά, το Κονάκι, το Τζαμί, την Ακρόπολη κλπ.

3.5 Φυσικά Χαρακτηριστικά και Μορφολογία Εδάφους

Κυρίαρχο στοιχείο του φυσικού χώρου της περιοχής είναι οι γεωργικές καλλιέργειες των αμπελώνων και των ελαιόδεντρων. Οι γεωργικές καλλιέργειες που παραδοσιακά κάλυπταν τις πεδινές περιοχές και τις μαλακές υπόγειες αναπτύσσονται πρόσφατα σε περιοχές «φυσικού αποθέματος» ιδίως στις πλαγιές των γυμνών δασικών εκτάσεων.

Το ανάγλυφο της περιοχής είναι ποικίλο εξαιτίας της ύπαρξης πλούσιων γεωμορφολογικών σχηματισμών, όπως φαραγγιών, λόφων, βουνών και πεδινών καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Αυτά όμως που χαρακτηρίζουν τις Αρχάνες είναι το όρος Γιούχτα και το Κνωσανό φαράγγι τα οποία εκτός από την ομορφιά του φυσικού τοπίου τους και την αρχαιολογική τους αξία, διαθέτουν σπάνια χλωρίδα, ενώ η οικολογική τους αξία σε ότι αφορά στην πανίδα, έγκειται στο γεγονός ότι αποτελούν το μοναδικό φυσικό οικοσύστημα στην ευρύτερη περιοχή. Από την άποψη της υψομετρίας και των κλίσεων το 53,2% της έκτασης του Δήμου Αρχανών (προ Καλλικράτη) είναι κάτω από την υψομετρική των 400 μ. το 36,2% σε κλίσεις μεταξύ 0 και 15% και το 33,9% σε κλίσεις μεταξύ 15% και 30%

ΖΩΝΕΣ	Δ. ΑΡΧΑΝΩΝ	
	Έκταση (στρ.)	%
0 - 400μ.	16.944	53,2%
400 - 800 μ.	14.892	46,8%
800μ. & άνω	7	0%
ΣΥΝΟΛΟ	31.843	100%

ΚΛΙΣΕΙΣ	Δ. ΑΡΧΑΝΩΝ	
	Έκταση (στρ.)	%
0 έως 15	11.528	36,2%
15 έως 30	10.785	33,9%
30 έως 40	3.841	12,1%
40 και άνω	5.672	17,8%
ΣΥΝΟΛΟ	31.826	100,0%

Έτσι το ανάγλυφο χαρακτηρίζεται σ' όλη του την έκταση από βουνά και λοφώδεις εξάρσεις, χείμαρρους, φαράγγια και χαράδρες και εγκλιβωτισμένες μικρές ή μεγάλες πεδιάδες / ή κοιλάδες. Χαρακτηριστικά αντιπροσωπευτικό, έντονο και ευαίσθητο ανάγλυφο έχει η περιοχή του Δήμου Αρχανών (προ Κ.) με προεξάρχον το απότομο ανάγλυφο του βουνού του Γιούχτα (υψόμετρο 809 μ.) και του Κνωσανού Φαραγγιού και της στενής κοιλάδας των Αρχανών. Τα κύρια φυσικά φράγματα στο Δήμο Αρχανών (προ Κ.) που διασπούν τη συνέχεια του Χώρου και του Τοπίου, είναι το σύστημα Γιούχτας - Κνωσανό φαράγγι. Επομένως, συνθέτοντας τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι ο Δήμος Αρχανών διαθέτει ποικιλότητα τοπίου, με αρκετές εναλλαγές και πολλές θέσεις με πανοραμική θέα.

3.6 Κλιματολογικά χαρακτηριστικά

Το κλίμα στις Αρχάνες είναι τυπικό μεσογειακό, εύκρατο με ήπιους χειμώνες και γλυκά καλοκαίρια.

Κατά τις νυχτερινές ώρες της καλοκαιρινής περιόδου, υπάρχει αυξημένη υγρασία λόγω της θέσης του οικισμού.

Οι βροχοπτώσεις είναι μέτριες εκτός εξαιρέσεων και χρονικά εντοπισμένες μεταξύ Νοέμβρη και Μάρτη, ενώ οι χιονοπτώσεις είναι σχετικά περιορισμένες ακόμη και στο βουνό «Γιούχτας».

3.7 Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής της ΕΣΥΕ ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου Αρχανών (*προ Καλλικράτη*) ανέρχεται σε 4548 το 2001, 4279 το 1991, 4227 το 1981 και 4004 το 1971.

Ο Δήμος Αρχανών εμφανίζει συνεχή αύξουσα τάση με 1% αύξηση πληθυσμού κατά τη δεκαετία 1981-1991 και 6% αύξηση του πληθυσμού κατά τη δεκαετία 1991-2001.

Στο Δήμο Αρχανών οι δύο οικισμοί Άνω Αρχάνες και Κάτω Αρχάνες κατέχουν το 94% του πληθυσμού του Δήμου, ενώ μόνος του ο οικισμός Άνω Αρχάνες (3.860 κάτοικοι) κατέχει το 85% του πληθυσμού του Δήμου. Οι δύο αυτοί οικισμοί παρουσίασαν αύξηση του πληθυσμού τους κατά τη 10ετία 1991-2001 ενώ θεαματική αύξηση κατά την ίδια περίοδο εμφάνισαν οι οικισμοί Κερά – Ελαιούσα (175%), Αμπελά (123%) και Πατσίδες (39%).

Παρατηρώντας τις πληθυσμιακές μεταβολές της τελευταίας δεκαετίας και λαμβάνοντας υπόψη τις καταγραφόμενες κινήσεις ετεροδημοτών στο

Δήμο Αρχανών (προ Κ.) , προκύπτει ότι η περιοχή εμφανίζει αξιόλογη ελκυστικότητα είτε ως τόπος μόνιμης κατοικίας ή ως τόπος εργασίας. Ως προς τη σύνθεση του πληθυσμού σε σχέση με την ηλικία και το φύλλο αυτή παρουσιάζεται ως εξής:

Στην πληθυσμιακή τάξη (0-14 ετών) ο Δήμος Αρχανών (προ Κ.) εμφανίζει 15,6% του συνολικού πληθυσμού του.

Στην πληθυσμιακή τάξη (15-65 ετών), που συνήθως χαρακτηρίζεται εργασιακός πληθυσμός, ο Δήμος Αρχανών (προ Κ.) εμφανίζει 65% και στην πληθυσμιακή τάξη (>65 ετών) εμφανίζει 19,4% του συνολικού πληθυσμού του.

Στην απογραφή του 2001

Το 50,4% του πληθυσμού ήταν άνδρες και το 49,6% γυναίκες

ενώ κατά την απογραφή του 1992 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 50,1% και 49,9%.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1991-2001 το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού του Δήμου βελτιώθηκε σημαντικά αφού το ποσοστό των αγράμματων μειώθηκε από 8% σε 4,8%. Ομοίως βελτιώνονται τα ποσοστά σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης .

Κατά τη 10ετία 1991-2001 ο αριθμός των νοικοκυριών στο Δήμο Αρχανών αυξήθηκε κατά 10,3% (από 1408 νοικοκυριά το 1991 σε 1553 νοικοκυριά το 2001), και ο συνολικός αριθμός των μελών αυξήθηκε κατά 4,3%. Παρατηρείται δηλαδή μείωση του αριθμού των μελών από 3 μέλη / νοικοκυριό σε 2,84 μέλη / νοικοκυριό.

Το 1991 το 85% των νοικοκυριών αποτελείται από 1-4 μέλη ενώ το 2001 το αντίστοιχο ποσοστό είναι 90% δηλαδή παρατηρείται μείωση των πολύτεκνων νοικοκυριών.

Στο Δήμο Αρχανών ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός το 2001 ανέρχεται σε 2098 άτομα και αποτελεί το 46,1% του συνολικού πληθυσμού του Δήμου με δείκτη απασχόλησης 96%.

Παρατηρείται ότι κατά τη δεκαετία 1991-2001 στο Δήμο Αρχανών αυξάνει το ποσοστό του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού προς τον συνολικό πληθυσμό ενώ συγχρόνως μειώνεται ο αντίστοιχος δείκτης του ενεργού πληθυσμού με αποτέλεσμα να εντοπίζεται πρόβλημα ανεργίας. Κατά την δεκαετία 1991-2001 παρατηρείται σημαντική μείωση του ποσοστού του ενεργού πληθυσμού που ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (γεωργικές – κτηνοτροφικές δραστηριότητες) με εξ ολοκλήρου σχεδόν μετατόπιση του σε δραστηριότητες του τριτογενή τομέα (χονδρικό – λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία- εστιατόρια και υπηρεσίες ενδιαμέσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών).

Το θέμα της γυναικείας απασχόλησης είναι καίριος δείκτης κοινωνικής και οικονομικής ευρωστίας. Στο Δήμο Αρχανών το 1991, οι γυναίκες αποτελούσαν το 29% του ενεργού πληθυσμού, εκ των οποίων το 44,6% στη γεωργία ως μη αμειβόμενα μέλη και το 29% ως μισθωτές, ενώ το 2001 αποτελούν το 40% του ενεργού πληθυσμού εκ των οποίων 24% στη γεωργία ως μη αμειβόμενα μέλη και το 50% μισθωτές εκ των οποίων το 8% δουλεύει σε ξενοδοχεία – εστιατόρια.

3.8 Κατοίκηση – αστικοποίηση – βιοτικό επίπεδο

Το 2001 αντιστοιχούν στο Δήμο Αρχανών 2,2 άτομα/ κατοικούμενη κατοικία, ενώ το 1991 αντιστοιχούν 2,4 άτομα/ κατοικούμενη κατοικία γεγονός που δείχνει τη βελτίωση των συνθηκών κατοίκησης. Το 2001 εντοπίζονται 22% κενές κατοικίες έναντι 21,7% το 1991. Το ποσοστό

των κενών κατοικιών δείχνει την διαθεσιμότητα για παραθεριστική, εποχική κατοικία αλλά και τον τύπο κατοίκησης, εάν αφαιρέσουμε το απόθεμα για ενοικίαση ή πώληση.

Για το Δήμο Αρχανών στην απογραφή 2001 το 10% του συνόλου των κατοικιών προσφέρεται για ενοικίαση ή πώληση, ενώ το 12% αποτελούν παραθεριστική η εξοχική κατοικία. Το 2001 το 90% των κατοικιών διαθέτουν περισσότερα από 3 δωμάτια έναντι του 84,3% το 1991.

Ο Δήμος Αρχανών διπλασίασε το ρυθμό νέων κατοικιών κατά την τριετία 1999-2001 και συγκέντρωσε νέες κατοικίες με άδεια οικοδομής 194 στο Δ.Δ. Αρχανών και 48 στο Δ.Δ. Κάτω Αρχανών κατά τη δεκαετία 1991-2001 σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

3.9 Παραγωγική βάση, τοπικός πλούτος και βιοτικό επίπεδο

Πρωτογενής τομέας

Ο Πρωτογενής τομέας στηρίζεται κυρίως στη γεωργία και ελάχιστα στην κτηνοτροφία. Οι κυριότερες ποικιλίες του αμπελιού είναι το ροζακί και η σουλτανίνα, ενώ μέσα από το πρόγραμμα αναμπέλωσης προωθείται η πρώιμη σουλτανίνα με κατεύθυνση την ενίσχυση παραγωγής της επιτραπέζιας σουλτανίνας. Σχετικά με τα κρασιά οι κύριες ποικιλίες είναι το κοτσιφάλι – μαντηλάρι.

Στο Δήμο Αρχανών (προ Κ.) οι καλλιέργειες της ελιάς και του αμπελιού αποτελούν το 96% της γεωργικής γης με αναλογία ελιάς αμπελιού 50,5% προς 49,5%. Το ποσοστό της αρδευόμενης και αρδεύσιμης έκτασης προς τη γεωργική γη για το Δήμο Αρχανών (προ Κ.) είναι 52,3%. Το μέσο

μέγεθος εκφραζόμενο σε στρέμματα καλλιεργούμενης γης ανά γεωργική εκμετάλλευση είναι 25,75 στρ/ εκμετάλλευση.

Δευτερογενής τομέας

Η κύρια δραστηριότητα του δευτερογενή τομέα στην περιοχή, αφορά στη μεταποίηση των κύριων γεωργικών προϊόντων, δηλαδή σταφύλι και ελιά, την εξυπηρέτηση μερικών αναγκών του πληθυσμού και χαρακτηρίζεται από μικρού και μεσαίου μεγέθους καταστήματα.

Το σύνολο επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα αποτελείται από ελαιουργεία, οινοποιεία και μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων συμπεριλαμβανομένων του Ελαιουργικού – Οινοποιητικού Συνεταιρισμού Αρχανών και του Αγροτικού Συνεταιρισμού Αρχανών (με πρότυπο συσκευαστήριο επιτραπέζιου σταφυλιού). Σχετίζεται δηλαδή με την επεξεργασία και μεταποίηση των κυρίαρχων καλλιεργειών αμπέλι και ελιά.

Κατά τη τελευταία δεκαετία σημειώνεται αξιόλογη δραστηριότητα στον κλάδο των κατασκευών με αύξηση στο Δήμο Αρχανών κατά 42%, γεγονός που δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα στον ενεργό πληθυσμό του Δήμου.

Τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια του προγράμματος LEADER εμφανίστηκαν νέες μονάδες στο Δήμο σχετικές εργαστήρια ειδών γλυπτικής και χαρακτηριστικής και αργυροχρυσοχοΐας, κατασκευή βιοτεχνίας κεντητική – ορθοπεδικών ζωνών, κατασκευή μονάδας γραμμικών υποστρώσεων υπό κάλυψη αμπελώνων κ.λ.π.

Τριτογενής τομέας

Όπως φαίνεται και από τη διαχρονική εξέλιξη της διάρθρωσης της απασχόλησης, το εμπόριο αποτελεί για το Δήμο Αρχανών, την κυρίαρχη δραστηριότητα του τριτογενούς τομέα, καθώς εξυπηρετεί, τοπικά, τις

ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού σε καταναλωτικά αγαθά πρώτης ανάγκης (κρεοπωλεία, παντοπωλεία), είδη ένδυσης και καταστήματα οικοδομικών υλικών, υαλοπωλεία, καταστήματα ειδών δώρων και ζωοτροφών.

Διαχρονικά, οι εμπορικές δραστηριότητες του Δήμου Αρχανών, λειτουργούν ανεξάρτητα από την πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποιητική δραστηριότητα.

Ο τουρισμός, καθώς η περιοχή διαθέτει διαχρονική ποικιλία αρχαιολογικού και αρχιτεκτονικού πλούτου, αποκτά όλο και μεγαλύτερο συμπληρωματικό ρόλο στις άλλες παραγωγικές δραστηριότητες. Στο Δήμο Αρχανών η σημαντικά υψηλή καθημερινή διακίνηση τουριστών (> 2.000 άτομα), ενισχύει, σε μεγάλο βαθμό, τις τοπικές εμπορικές και άλλες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα (διαμονή, εστίαση, αναψυχή κλπ), βελτιώνοντας έτσι, το τοπικό εισόδημα.

Αξιόλογες είναι οι παρεχόμενες ιδιωτικές υπηρεσίες στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας - ελεύθερου χρόνου καθώς και στο χρηματοπιστωτικό τομέα στο Δήμο Αρχανών, όπου δραστηριοποιούνται τα τελευταία χρόνια πάνω από 100 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις του τριτογενούς τομέα. Επιπλέον ο οικισμός Αρχανών εξελίσσεται, σταδιακά, σε αξιόλογο αστικό πόλο έλξης υψηλού επιπέδου ευγενών υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα, όπως το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κρήτης, Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε., Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Από πλευράς απασχόλησης στην ανάπτυξη ευγενών υπηρεσιών του χρηματοπιστωτικού και ασφαλιστικού κλάδου είναι η δραστηριότητα των δύο μεγάλων συνεταιριστικών οργανώσεων της περιοχής, του Αγροτικού Συνεταιρισμού Αρχανών και της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Πεζών.

Τέλος, σημαντική, είναι η δραστηριότητα της διαδημοτικής Επιχείρησης “Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε.” που εδρεύει στις Αρχάνες και η οποία, μεταξύ των άλλων, υλοποιεί την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER, καθοριστικής σημασίας για την υποστήριξη τοπικών αναπτυξιακών σχεδίων στην περιοχή στον τομέα του αγροτουρισμού, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, του πολιτισμού, του περιβάλλοντος κλπ. Έτσι, στα πλαίσια του LEADER+ λειτουργεί τα τελευταία χρόνια Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Παράδοσης.

Ο πρωτογενής τομέας είναι αυτός που κυριαρχεί στην παραγωγική διαδικασία, με ορισμένες δραστηριότητες καθετοποίησης στο δευτερογενή τομέα και, όλο και περισσότερο, εμφάνιση λειτουργιών, μεσαίου και υψηλού επιπέδου, τριτογενούς τομέα.

Η πρόσοδος, έτσι, που επιτυγχάνεται στην πρωτογενή παραγωγή της περιοχής προέρχεται κατά 85% από τη φυτική παραγωγή, όπου η πρόσοδος από την ελιά και το αμπέλι κυμαίνεται ανάμεσα στο 80 έως 90% της προσόδου της φυτικής παραγωγής, ενώ το υπόλοιπο 15% προέρχεται από την κτηνοτροφία.

Το εισόδημα, επομένως, της μεγάλης πλειοψηφίας των κατοίκων της περιοχής προέρχεται, κατά κύριο λόγο, από την αγροτική παραγωγή της, και σε επίπεδο καλλιέργειας και σε επίπεδο μεταποίησης των παραγόμενων προϊόντων της.

Τα τελευταία χρόνια, αισθητή συμβολή στη διαμόρφωση του τοπικού οικογενειακού εισοδήματος εμφανίζει η αύξηση της δραστηριότητας του τομέα των κατασκευών και η αύξηση της μισθωτής γυναικείας απασχόλησης σε δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, ενώ όλο και μεγαλύτερο μερίδιο καταλαμβάνει, πλέον, το συμπληρωματικό εισόδημα που δημιουργείται από τη μία πλευρά από παρεχόμενες υπηρεσίες στον

τουριστικό κλάδο, αφού στην περιοχή διαφαίνεται ισχυρή τάση ανάπτυξης διακλαδικών σχέσεων με τον τουρισμό (αύξηση μονάδων παραγωγής παραδοσιακών υφαντικών ειδών, κατασκευών – επισκευών μεταφορικών μέσων) και από την άλλη, από την επιτόπια κατανάλωση σε εμπορικές και άλλες δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα του σημαντικού ποσοστού ετεροδημοτών, υψηλού εισοδηματικού επιπέδου, που εγκαθίστανται ή/και εργάζονται στην περιοχή.

Οι εξελίξεις στη δομή του οικογενειακού εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στην κατοίκηση και τη βελτίωση των υποδομών, σηματοδοτούν τις σημαντικές αλλαγές που προοιωνίζονται για τους κατοίκους της περιοχής, καθώς, σταδιακά, οι κύριοι οικισμοί αποκτούν διαρκώς βελτιούμενα αστικά χαρακτηριστικά κατοικίας και αναβαθμίζεται το βιοτικό επίπεδο της περιοχής.

Ενδεικτικά και λαμβάνοντας υπ' όψη την εγγύτητα και προσπελασιμότητα της περιοχής προς το μεγάλο αστικό κέντρο Ηρακλείου και το παραγωγικό πρότυπό της, το βιοτικό επίπεδο της περιοχής κινείται, οριακά, προς το αντίστοιχο των κατοίκων του Νομού Ηρακλείου, νομός που κατατάσσεται δέκατος (10ος) σε σχέση με τους ελληνικούς νομούς ως προς το κατά κεφαλή προϊόν και γενικότερα μέσα στην πρώτη πεντάδα ως προς την κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος και την αναλογία αυτοκινήτων ανά 1.000 κατοίκους.

3.10 Έργα και εγκαταστάσεις γενικής υποδομής

Το 1994 ο Δήμος Αρχανών, η Περιφέρεια Κρήτης και ο Ο.Α.ΤΕ.Π. Α.Ε. υπέγραψαν Προγραμματική Σύμβαση, συνολικού προϋπολογισμού 380.000.000 δρχ. από πιστώσεις ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ- Β' ΚΠΣ , για την

υλοποίηση προγράμματος κατασκευής έργων, για την «Ανάπλαση και Ανάδειξη του συνεκτικού τμήματος του οικιστικού πυρήνα των Αρχανών».

Το Πρόγραμμα είχε τις παρακάτω ενέργειες:

1. Αποχετευτικό δίκτυο (δίκτυο αποχέτευσης λυμάτων και ομβρίων).

2. Υπογειοποίηση του δικτύου της τηλεόρασης, κατά μήκος του κεντρικού ασφαλτοστρωμένου δρόμου, προκειμένου να τροφοδοτηθούν με ραδιοηλεκτρικό σήμα τα κτίρια του οικισμού. Η παρέμβαση είχε ως αποτέλεσμα την απαλλαγή του ιστορικού κέντρου από την πληθώρα των κεραιών και συνέβαλε την αισθητική αναβάθμιση και την ευκρίνεια στη λήψη της εικόνας.

3. Υπογειοποίηση του δικτύου της ΔΕΗ, κατά μήκος του κεντρικού ασφαλτοστρωμένου δρόμου, και η τοποθέτηση νέου τύπου δημοτικού φωτισμού, επίστηλων φωτιστικών σωμάτων με τη μορφή παραδοσιακού φαναριού. Η παρέμβαση είχε ως αποτέλεσμα την εξαφάνιση της αισθητικής ρύπανσης που προκαλεί το απροσάρμοστο δίκτυο των στύλων της ΔΕΗ σε ένα παραδοσιακό οικισμό.

4. Αναπλάσεις κοινοχρήστων χώρων (πλατειών –πάρκων - οδών)

- Στην Κεντρική Πλατεία, προκειμένου να είναι επαρκής για τις λειτουργικές ανάγκες του οικισμού των Αρχανών: διαμορφώθηκαν διαφορετικά επίπεδα, κατασκευάστηκε ένα στοιχείο νερού, πέργκολα με υπαίθρια καθιστικά, τοποθετήθηκε δημοτικός φωτισμός με επίστηλα φωτιστικά και έγιναν φυτεύσεις καλλωπιστικών φυτών και δέντρων. Πλακοστρώθηκε η πλατεία με

ορθογωνισμένες πλάκες πωρολίθου και δημιουργήθηκαν μπορντούρα – κάναβος από πλάκες ελούντας.

- Επίσης, διαμορφώθηκαν οι τρεις μικρότερες πλατείες, ο περιβάλλον χώρος της εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού, η πλατεία «Τζαμί» στην περιοχή του Μουσείου και η άλλη μικρή πλατεία στην «Άνω Αγορά»
- Τέλος, στην κοινόχρηστη έκταση που βρίσκεται η εκκλησία του «Αϊ Γιάννη Μαγγανίτη», που με τα χρόνια είχε εξελιχθεί σε μπαζότοπο και σκουπιδότοπο, δημιουργήθηκε ένας χώρος πρασίνου και αναψυχής. Κτίστηκαν περιμετρικά πέτρινα τοιχάκια για την οριοθέτηση του χώρου, έγιναν φυτεύσεις γκαζόν, δέντρων και καλλωπιστικών φυτών, κατασκευάστηκε υπαίθριο θεατράκι, ξύλινη πέργκολα, καθιστικά - παγκάκια, λιμνούλα με ξύλινη γέφυρα και διαμορφώθηκαν πλακόστρωτοι διάδρομοι κίνησης επισκεπτών.

5. Κατασκευή πεζοδρομίων εκατέρωθεν του στην αρχή του διπλής κατεύθυνσης κεντρικού οδικού δικτύου του οικισμού, που ξεκινάει από το Παλιό Δημοτικό Σχολείο έως τα Γραφεία του Συνεταιρισμού, και συνεχίζει με μονόδρομο την κυκλική πορεία διέρχεται περιμετρικά της κεντρικής Πλατείας και καταλήγει ξανά στα Γραφεία του Συνεταιρισμού (οδοί Καπετανάκη και Ηρώων Πολυτεχνείου). Πλακοστρώθηκαν με ορθογωνικές πλάκες τοπικού πωρολίθου και πλάκες ελούντας για μπορντούρες και ράμπες. Στα πεζοδρόμια κατασκευάστηκαν παρτέρια, έγιναν οι φυτεύσεις και τοποθετήθηκαν επίστηλα παραδοσιακά φωτιστικά για τις ανάγκες του δημοτικού φωτισμού.

6. Κατασκευή ασφαλτοτάπητα στις οδούς Καπετανάκη και Ηρώων Πολυτεχνείου, διότι ο ασφαλτοτάπητας, λόγω της βαριάς κυκλοφορίας κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη επίστρωση.

7. Διαμόρφωση θέσεων στάθμευσης στην περιοχή του «Ποταμού» στο Μανίλι, οι οποίες αποσυμφόρησαν την περιοχή της «Κάτω Αγοράς».

3.11 Γενική προσέγγιση αειφόρου αναπτυξιακής πολιτικής

Α) Οι Δημοτικές Αρχές που διοικούν τις Αρχάνες την τελευταία εικοσαετία, κατά τη οποία διαμορφώθηκε ο οικισμός στη σημερινή του μορφή, διακρίνονται από μια συνέχεια και συνέπεια στο όραμα τους για τον τόπο, το οποίο κινείται στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης με στόχο τόσο τον άνθρωπο όσο και το περιβάλλον.

Οι κυρίαρχοι άξονες του Οράματος της Δημοτικής Αρχής Αρχανών περιλαμβάνουν:

- Βελτίωση ποιότητας ζωής και συγκράτηση των κατοίκων στο τόπο τους.
- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με ιδιαίτερη έμφαση σε ευαίσθητα και απειλούμενα οικοσυστήματα.
- Ανάδειξη ιστορικής, πολιτιστικής και οικιστικής κληρονομιάς.

- Προώθηση αναπλάσεων και οικιστικών παρεμβάσεων στους οικισμούς.
- Βελτίωση των υποδομών για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και οικονομική ανάπτυξη με την παραγωγή αγροτικών τοπικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Ήπια τουριστική ανάπτυξη που αποφέρει συμπληρωματικό εισόδημα στους κατοίκους.
- Ανάπτυξη υποδομών για νέες θέσεις εργασίας.
- Χωροθέτηση των κοινωνικών υποδομών στους οικισμούς.
- Προώθηση μέτρων για την υγιεινή και ασφάλεια των πολιτών.
- Διαχείριση απορριμμάτων και καθαριότητα κοινόχρηστων χώρων.
- Εξασφάλιση καλής οδικής κυκλοφορίας μέσα στους οικισμούς- Διαμόρφωση πεζόδρομων για τους πολίτες και χώρων στάθμευσης για τα οχήματα.
- Αύξηση του αστικού πρασίνου.

B) Υλοποίηση Προγράμματος για το Οικολογικό Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτα.

Το «Οικολογικό – Αρχαιολογικό Πάρκο» είναι ένα πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από κοινού από τον Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, το Δήμο Αρχανών και τον ΟΑΤΕΠ Α.Ε. συνολικού προϋπολογισμού 520 εκατομμυρίων δραχμών.

Το πρόγραμμα αφορούσε στην εφαρμογή έργων και ενεργειών, που στόχευαν στην προστασία του οικοσυστήματος του όρους Γιούχτα και της ευρύτερης περιοχής του.

Ήταν το πρώτο πρόγραμμα που εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον σε όλη την Ελλάδα και ήταν πιλοτικό, αφού για πρώτη φορά γίνεται συνδυασμός οικολογικών με αρχαιολογικών στοιχείων σε ένα ενιαίο πάρκο.

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής:

- Η προστασία και η διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής και των αξιών του πάρκου, που αποτελούν πολύτιμα στοιχεία της κληρονομιάς μας (πολιτιστικά, οικολογικά).
- Η οργάνωση του πάρκου για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, των ερευνητών και των μαθητών (περιβαλλοντική εκπαίδευση) αλλά και για την υπαίθρια αναψυχή και βελτίωση της τουριστικής υποδομής της περιοχής
- Η καθιέρωση συστήματος διοίκησης, διαχείρισης και λειτουργικής οργάνωσης του πάρκου.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην περιοχή και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων με την ενίσχυση των έργων υποδομής, την πληρέστερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του πάρκου και την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.

Αντικείμενο του προγράμματος

Το πρόγραμμα περιελάμβανε τους παρακάτω τομείς δράσης με τις ενδεικτικά αναφερόμενες ενέργειες:

1. Προστασία χλωρίδας, βλάστησης και εδαφών:

- Περιφράξεις
- Αντιπυρική προστασία
- Σημειακές βελτιώσεις βλάστησης
- Περιορισμένη εφαρμογή αναδασώσεων
- Προστασία ενδημικών φυτών
- Πειραματική παραγωγή ενδημικών φυτών
- Αντιμετώπιση της ανεξέλεγκτης ρίψης απορριμμάτων

2. Προστασία του γύπα

- Δημιουργία και λειτουργία ταϊστρας
- Παρακολούθηση πληθυσμών
- Συσχέτιση με άλλους βιότοπους της Κρήτης

3. Προστασία και ανάδειξη ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων

- Εφαρμογή άμεσων μέτρων προστασίας και ανάδειξης
- Σημειακές παρεμβάσεις ανάδειξης
- Σύνταξη σχετικού σχεδίου

4. Οργάνωση της πρόσβασης του κοινού

- Εγκατάσταση παρατηρητηρίων, δημιουργία μονοπατιών, σήμανση, υποδομή καθαριότητας, στάσης και στάθμευσης
- Δημιουργία συστήματος ερμηνείας και περιβάλλοντος

- Δημιουργία συστήματος προώθησης και ανάδειξης της περιοχής.

5. Προετοιμασία και ολοκλήρωση των απαιτούμενων προϋποθέσεων για το χαρακτηρισμό της περιοχής ως προστατευόμενης

- Κατάρτιση ειδικών θεματικών μελετών και σύνταξη σχεδίων κανονιστικών διατάξεων
- Διαμόρφωση σχεδίων κανονιστικών διατάξεων σχετικών με το χαρακτηρισμό και τον τρόπο λειτουργίας και διαχείρισης της περιοχής

6. Κέντρο Ενημέρωσης και Διοικητήριο του πάρκου

- Ανακαίνιση του κτιρίου «ΔΙΑΣ»
- Οργάνωση διοικητηρίου του πάρκου
- Οργάνωση εκθεσιακού χώρου – χώρου multimedia

7. Πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση του κοινού και των υπηρεσιών σε σχετικά θέματα.

- Επιμορφωτικές ημερίδες
- Συνέδρια
- Έκδοση έντυπου υλικού
- Ξεναγήσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ, ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΝΩΝ

4.1 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΛΞΗΣ

4.1.1 Το όρος Γιούχτας

- Θέση και μορφολογικά χαρακτηριστικά:

Ο Γιούχτας βρίσκεται σε απόσταση 3 χιλιομέτρων δυτικά των Αρχανών και 18 χιλιόμετρα νότια από την πόλη του Ηρακλείου. Έχει συνολική

έκταση 4000 στρέμματα. Το σχήμα του είναι επίμηκες με κατεύθυνση από Βορρά προς Νότο. Η ψηλότερη κορυφή του είναι 811 μέτρα. Ο Γιούχτας έχει χαρακτηριστεί ως **αναδασωτέα έκταση (1969)**, ως **τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (1970)** και προστατεύεται ως **αρχαιολογικός χώρος (1980)**. Επίσης έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο NATURA (ΦΥΣΗ) 2000 για τη «Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας».

- Αρχαιολογική και θρησκευτική αξία:

Η μορφολογία της δυτικής πλευράς του βουνού σχηματίζει ένα τεράστιο ξαπλωμένο κεφάλι που ενισχύει τη μυθική φαντασία η οποία θέλει τον τάφο του Ολύμπιου θεού Δία, πάνω στον Γιούχτα. Ο Γιούχτας είναι το ιερό βουνό των Αρχανών, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, όπως φαίνεται από τα αρχαιολογικά ευρήματα. Στο βουνό βρίσκονται τέσσερα ιερά, τα δύο στις θέσεις «Ψηλή Κορφή» και «Ανεμόσπηλια» και τα άλλα δύο στις σπηλιές «Χωστό Νερό» και «Σπήλιος του Στραβομούτη», καθώς και το μινωικό νεκροταφείο στο Φουρνί. Ακόμη και σήμερα το σημαντικότερο κέντρο λατρείας των Αρχανών είναι η εκκλησία το «Αφέντη Χριστού», στην κορφή του βουνού.

Το φυσικό περιβάλλον του Γιούχτα, δεν θα μπορούσε να υστερεί σε πλούτο, σε σύγκριση με την αρχαιολογική και πολιτιστική ιστορία του, αφού ο άνθρωπος και το φυσικό περιβάλλον πάντοτε είχαν μια σχέση αλληλοεξαρώμενη και αλληλοσχετιζόμενη.

- Χλωρίδα:

Στο Γιούχτα έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα περίπου 360 διαφορετικά είδη φυτών, από τα οποία 18 είναι ενδημικά της Κρήτης ή /και της Ελλάδας. Δηλαδή το ένα στα είκοσι είδη Του Γιούχτα είναι ενδημικό. Η βλάστηση του Γιούχτα, αν εξαιρεθούν τα φυτευμένα κωνοφόρα, είναι στο σύνολο της θαμνώδης με φυτά της τυπικής μεσογειακής βλάστησης. Οι ξυλώδεις θάμνοι με μικρά, χνουδωτά φύλλα και συχνά αγκαθωτούς βλαστούς (φρύγανα), όπως ο θύμος, η αγαραθιά, η αστοιβίδα, το χηνοπόδι, κ.ά. είναι αυτά που επικρατούν. Τοπικά, υπάρχουν αείφυλλα-πλατύφυλλα είδη όπως το πρινάρι και η χαρουπιά που σε μερικά σημεία έχουν ημιδενδρώδη μορφή. Πολλά ποώδη φυτά που εμφανίζονται το χειμώνα, με τις πρώτες βροχές, είναι αυτά που κάνουν καταπράσινο το Γιούχτα μέχρι την άνοιξη.

Αρκετά είναι τα είδη που αναπτύσσονται στις απόκρημνες πλαγιές. Αυτά ονομάζονται χασμόφιλα και είναι ίσως τα μοναδικά που δεν έχουν επηρεαστεί από τον άνθρωπο. Ανάμεσα τους, πολλά ενδημικά, όπως ο πασίγνωστος δίκταμνος και η μαλοτήρα ή ο κρητικός έβενος από τα άνθη του οποίου παλαιότερα γέμιζαν τα μαξιλάρια.

Στον Γιούχτα βρίσκει επίσης κανείς: μελισσάκια, ορχιδέες, αγρογαρύφαλλα, αλλά και πολλά αρωματικά είδη φυτών, όπως: ο θύμος, η φασκομηλιά, η ρίγανη, ο έρωντας (ή αλλιώς δίκταμος).

- Πανίδα:

Η πανίδα στο Γιούχτα παρουσιάζει ενδιαφέρον από πολλές απόψεις. Υπάρχουν είδη που ολοκληρώνουν το βιολογικό τους κύκλο εκεί, είδη που τον επισκέπτονται περιστασιακά και είδη που τον χρησιμοποιούν σαν τόπο φωλιάσματος.

Ο αριθμός ειδών των ασπόνδυλων είναι βεβαίως και ο μεγαλύτερος, ανερχόμενος σε αρκετές εκατοντάδες, ενώ αρκετά είναι και τα ενδημικά. Χοχλιοί, σκουλήκια, σαρανταποδαρούσες, αράχνες, έντομα, άλλα

φυτοφάγα, άλλα σαρκοφάγα ή σαπροφάγα, υπάρχουν παντού. Ακόμα στα βάθη των σπηλιών, στα σωθικά του Γιούχτα. Σε αλληλεξάρτηση με τα φυτά, είναι ο καθοριστικός παράγοντας της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας.

Από τα αμφίβια έχουν παρατηρηθεί, στους πρόποδες κυρίως, ο φρύνος και ο δενδροβάτραχος.

Τα ερπετά αντιπροσωπεύονται από ένα είδος σαμιαμιδιού, ένα είδος σαύρας (της μεγαλοπρεπούς πράσινης σαύρας) και δύο είδη φιδιών (του παρεξηγημένου σπιτόφιδου που σε ολόκληρη τη Κρήτη το ονομάζουν όχεντρα ενώ δεν έχει καμία σχέση με την οχιά και τον αθέατου τηλεσκόπου). Οι πληθυσμοί όλων των ερπετών είναι εξαιρετικά χαμηλοί. Στον Γιούχτα έχουν παρατηρηθεί πάνω από σαράντα είδη πουλιών.

Ανάμεσα τους υπάρχουν είδη σπάνια ή/και απειλούμενα όπως το γεράκι της Ελεονώρας, το φαλκόνι, ο γύπας κ.ά. Έχει πιστοποιηθεί η ύπαρξη συνολικά οκτώ ειδών θηλαστικών εκ των οποίων τρία είναι εντομοφάγα (η μικρή ρινόλοφος νυχτερίδα, μια μυγαλή και ο σκαντζόχοιρος), τρία τρωκτικά (σπιτοποντικός, βραχοποντικός και αρουραίος), ένα λαγόμορφο (λαγός) και τρία σαρκοφάγα (καλιγιανού, ζουρίδα και άρκαλος).

4.1.2 Το Κνωσανό Φαράγγι

Το Κνωσανό Φαράγγι αποτελεί φυσική συνέχεια του όρους Γιούχτα. Εκτείνεται νότια των Αρχανών (Άγιος Μάμας), Διατρέχει τον οικισμό των Αρχανών στη θέση «Κάτω Μύλος», την περιοχή Μυριστή, την υδατογέφυρα της Αγίας Ειρήνης (Σπήλια) με συνολικό μήκος διαδρομής 5,7 περίπου χιλιόμετρα και συνεχίζει βόρεια, περνώντας από τη Κνωσό.

4.1.3 Τα Σπήλαια

Στον Γιούχτα έχουν επισημανθεί 11 σπήλαια με ιδιαίτερο λαογραφικό και επιστημονικό ενδιαφέρον:

- **Δίπορτο Σπήλιο**

Βρίσκεται στην τοποθεσία «στου Καρούζου τη Ρίζα», σε υψόμετρο 100 μ. νότια των Αρχανών από όπου απέχει περίπου 3 χλμ.

- **Καλογράδω κελιά**

Βρίσκεται στην ομώνυμη τοποθεσία, σε υψόμετρο 200 μ., πίσω από την εκκλησία του Χριστού στη δυτική πλευρά του βουνού, στο γκρεμό σε ύψος 50 μ. Υπάρχει και χτιστή δεξαμενή νερού.

- **Κρουσταλλόσπηλιος**

Βρίσκεται βόρεια του Στραβομύτη στην τοποθεσία Εγκρεμός, σε υψόμετρο 500 μ. Απέχει περίπου 4 χλμ. από τις Αρχάνες και 500 μ. από τον αμαξωτό του Καρναριού.

- **Μουντουπάκια**

Βρίσκεται στο Γιούχτα, 50 μ. νότια του ασύρματου και σε υψόμετρο 800μ. περίπου.

- **Σπηλιαρίδια ή Στραβουύτη ή Καρνάρι**

Βρίσκεται στην τοποθεσία Καρνάρι Ν.Δ. του Γιούχτα, σε 400 μ. υψόμετρο. Απέχει περίπου 5 χλμ. από τις Αρχάνες. Έχει εξερευνηθεί από το Μαρινάτο. Από τον αμαξωτό του Καρναριού απέχει περίπου 200 μ.

- **Σπηλιάρότρυπα**

Βρίσκεται στην τοποθεσία «Μαρή τον Πόρο», σε υψόμετρο 200 μ., 2,5 χλμ. νότια των Αρχανών.

- **Χωστό Νερό**

Βρίσκεται στην τοποθεσία Σελλιά, σε υψόμετρο 720 μ. περίπου και σε απόσταση 3 χλμ. από τις Αρχάνες. Αποτελείται από δύο σήραγγες φυσικές, μία δεξιά και μία αριστερά. Στο βάθος υπάρχει κι άλλο σπήλαιο. Υπάρχει αμαξωτός δρόμος μέχρι την είσοδο του σπηλαιίου.

- **Ανεμόσπηλια I**

Βρίσκεται στην περιοχή Ανεμόσπηλια.

- **Ανεμόσπηλια II**

Βρίσκεται στην περιοχή Ανεμόσπηλια.

- **Ανεμόσπηλια III**

Βρίσκεται στην περιοχή Ανεμόσπηλια.

- **Ανεραγδόσπηλιος**

Βρίσκεται στην περιοχή των Αρχανών.

Από τα παραπάνω έχουν εξερευνηθεί και χαρτογραφηθεί μερικώς μόνο το Χωστό Νερό, το σπήλαιο του Στραβομύτη και τα Ανεμόσπηλια.

4.2.1 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΛΞΗΣ

4.2.2 Η Μονή Σωτήρα (Αφέντη) Χριστού στο Γιούχτα

Το αρχαιότερο γνωστό μοναστήρι βρίσκεται στην κορυφή του Γιούχτα.

Η μονή του Σωτήρα Χριστού, του Αφέντη Χριστού κατά τους ντόπιους, είναι μία τετραμάρτυρη εκκλησία: Μεταμόρφωση του Χριστού (6 Αυγούστου), Αγία Ζώνη (31 Αυγούστου), Αγίων Αποστόλων (30 Ιουνίου) και Αγίων Αναργύρων (1 Ιουλίου). Το μεγάλο πανηγύρι γίνεται μέχρι σήμερα στις 6 Αυγούστου, γιορτή της Μεταμόρφωσης.

Το μοναστήρι λειτουργούσε καθ' όλη την περίοδο της Ενετοκρατίας και δεχόταν πολλούς επισκέπτες. Ήταν η εποχή που οι ξένοι περιηγητές περνούσαν από την Κρήτη κατευθυνόμενοι προς τους Αγίους Τόπους και αναζητούσαν στο Γιούχτα ή γύρω απ' αυτόν τον τάφο του Δία. Αναζητούσαν ακόμα το ερημητήριο του Αγίου Παύλου. Είναι πολύ πιθανόν, άλλοι να θεωρούσαν ως ερημητήριο του Αγίου Παύλου τη θέση «Κελιά των Καλογράδων» και άλλοι τα κτίσματα της ίδιας της Μονής.

Το ερημητήριο που φέρει σήμερα την ονομασία «Κελιά των Καλογράδων» είναι ένα εντυπωσιακό κτίσμα με τρεις ορόφους σε μια απόκρημνη πλαγιά του Γιούχτα. Πρόκειται για κτίριο που έχει οικοδομηθεί με πολύ μεγάλη επιμέλεια και αρκετό κόπο. Ο κάτω όροφος αποτελείται από το σπήλαιο και από ένα χώρο που έχει χτιστεί έξω από την είσοδο του σπηλαίου.

Το μοναστήρι του Σωτήρα φαίνεται ακολούθησε τη μοίρα των γειτονικών μοναστικών κέντρων μετά την τουρκική επίθεση: καταστράφηκε και ερημώθηκε ή έγινε τόπος διαμονής ασκητών κι ερημιτών. Μετά την εδραίωση της Τουρκικής κυριαρχίας έμεινε πάλι λατρευτικό κέντρο, έρημο όμως, χωρίς τη συχνή ανθρώπινη παρουσία. Τότε πρέπει να πήρε την ονομασία «Κελιά των Καλογράδων» το παλιό ερημητήριο, κάτω από την παλιά μονή του Σωτήρα.

Από τα κτίσματα που σώζονται νότια της εκκλησίας, συμπεραίνεται πως είχαν καταβληθεί προσπάθειες συντήρησης κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

4.2.3 Η εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης

Η εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης των Αρχανών, είναι συνδεδεμένη με την τοπική ιστορία και λαογραφία. Σύμφωνα με τη χρονολόγηση των τοιχογραφιών, κτίστηκε σε τρεις διαφορετικές περιόδους με αρχική ημερομηνία το 14^ο αιώνα με επεκτάσεις στους δύο επόμενους αιώνες.

4.2.4 Το Ιστορικό Εκκλησιαστικό Μουσείο

Στην εκκλησία της Παναγίας της Φανερωμένης των Αρχανών, πάντοτε υπήρχαν εικόνες και εκκλησιαστικά σκεύη μεγάλης αξίας. Από το 1965, άρχισαν να συμπληρώνονται και με εικόνες από άλλες εκκλησίες των Αρχανών και από τότε συντηρούνται συστηματικά και η εκκλησία λειτουργεί παράλληλα ως Ιστορικό εκκλησιαστικό μουσείο.

4.2.5 Το «Ρολόϊ»

Στην αυλή της εκκλησίας της Φανερωμένης των Αρχανών, υψώνεται το «Ρολόϊ» της, το οποίο λειτουργεί από το 1930 και ήταν δωρεά Αρχανιωτών οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στην Αμερική.

4.2.6 Το Μνημείο Πεσόντων Αγωνιστών

Το καλλιμάρμαρο ηρώο, στην είσοδο της κωμοπόλεως των Αρχανών, κατασκευάστηκε το 1928 με δαπάνες από τον Σύνδεσμο Εφέδρων Αξιωματικών, προς τιμή των Αρχανιωτών που θυσίασαν τη ζωή τους

στους ηρωικούς πολέμους από το 1912 έως το 1922 σε Ελλάδα και Μικρά Ασία.

Γύρω από το Ηρώο, υπάρχουν τέσσερις προτομές Αρχανιωτών αγωνιστών που πολέμησαν ηρωικά και θυσίασαν τη ζωή τους για την υπεράσπιση της πατρίδας τους.

4.2.7 Το Πέτρινο Θέατρο Κάτω Αρχανών

Το πέτρινο ανοικτό θέατρο κοντά στις αρχαιότητες στο Φουρνί κατασκευάστηκε το 2008. Μοιάζει με αρχαίο αμφιθέατρο και φιλοξενεί παραστάσεις και συναυλίες του Δήμου, κυρίως την θερινή περίοδο.

4.2.8 Το Παλαιό Δημοτικό Σχολείο Αρχανών

Στην είσοδο των Αρχανών, βρίσκεται το μεγαλοπρεπές και επιβλητικό, νεοκλασικό αυτό κτίριο, το οποίο δημιουργήθηκε για να εξυπηρετεί τις ανάγκες μαθητών του Δημοτικού και του Εξατάξιου άλλοτε Γυμνασίου των Αρχανών. Χρόνια αργότερα λειτουργούσε μόνο ως Δημοτικό. Σήμερα σ' αυτό στεγάζονται σχολές ανωτέρας εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όπως επίσης το Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών και άλλες υπηρεσίες του Δήμου.

Στην αυλή του «Δημοτικού Σχολείου», λαμβάνουν χώρα κατά τη θερινή περίοδο κυρίως πολιτιστικές εκδηλώσεις: επιδείξεις κλασσικού, μοντέρνου και παραδοσιακού χορού, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες από επώνυμους τραγουδοποιούς κ.ά. ενώ στο εσωτερικό του κτιρίου φιλοξενούνται κατά καιρούς έργα τέχνης ντόπιων καλλιτεχνών, έκθεση

παραδοσιακών προϊόντων ενώ πραγματοποιούνται επίσης σεμινάρια και συνέδρια ποικίλου ενδιαφέροντος.

4.2.9 Το Λαογραφικό Μουσείο

Το Λαογραφικό Μουσείο Αρχανών στεγάζεται σε αναπαλαιωμένο αρχοντικό των Αρχανών, το οποίο δίνει την εικόνα πως ήταν τα παραδοσιακά σπίτια και τον τρόπο της καθημερινής ζωής των ανθρώπων τότε. Σ' αυτό βρίσκει κανείς επίσης και ντόπια προϊόντα όπως: σπιτικά ζυμαρικά, κρασί, ρακή, γλυκά του κουταλιού, πετιμέζι, ελιές, , κ.ά., φτιαγμένα από τις γυναίκες του τόπου.

4.2.10 Το Αρχαιολογικό Μουσείο

Φιλοξενεί αρχαιολογικά ευρήματα που ήρθαν στο φως από τις ανασκαφές στην ευρύτερη περιοχή αλλά και μέσα στον οικισμό. Η αρχαιολογική συλλογή δημιουργήθηκε το 1993 με πρωτοβουλία των αρχαιολόγων Γιάννη και Έφης Σακελλαράκη και δέχεται χιλιάδες επισκέψεις ξένων και ντόπιων καθώς επίσης και σχολείων στα πλαίσια εκπαιδευτικής εκδρομής.

Λειτουργεί καθημερινά: 08.30 - 15.00, πλην Τρίτης.

4.2.11 Το Εργαστήριο γλυπτικής

Στη νοτιοανατολική συνοικία του οικισμού υπάρχει το εργαστήριο γλυπτικής του Μανώλη Τσομπανάκη, όπου εκθέτονται πρωτότυπα έργα του ιδίου από ξύλο και μπετόν αρμέ.

4.2.12 Το Μουσείο Κρητικής Ιστορίας και Παράδοσης

Στο Μουσείο αυτό εκθέτονται αντιπροσωπευτικά αντικείμενα της κρητικής ιστορίας και παράδοσης από τον 9ο αιώνα μέχρι σήμερα, τα οποία έχουν συγκεντρωθεί από διάφορα χωριά της Κρήτης. Επίσης στις αίθουσές του βρίσκονται και πολεμικά αντικείμενα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου όπως: τζιπ, τανκς, αυτοκίνητα Γερμανών αλλά και παλιοί αργαλειοί, πατητήρια παραγωγής κρασιού, μηχανήματα παραγωγής λαδιού κ.ά.

Λειτουργεί καθημερινά: 09.30 - 17.00

4.2.13 Η Φάμπρικα «Ελένη»

Η Φάμπρικα Ελένη βρίσκεται στην συνοικία Τουρκογειτονιά. Πρόκειται για έναν χώρο ο οποίος χτίστηκε το 1870 πάνω σε Μινωική τοιχοποιία, ακολουθώντας τις ιδιαιτερότητες της ντόπιας αρχιτεκτονικής. Ένα μέρος όπου μπορεί κανείς να δει και να αντιληφθεί τον παραδοσιακό τρόπο παραγωγής ελαιολάδου. Στο κτίριο αυτό λειτουργεί επίσης χώρος που έχει την χρήση Παραδοσιακού καφενείου - ουζερί.

4.2.14 Εκθεσιακός Χώρος Έργων Τέχνης (Γκαλερί)

«Ξωτάρης»

Ένας χώρος ο οποίος στεγάζεται σε ένα παλιό Αρχοντικό των Αρχανών λίγο πιο κάτω από το Συγκρότημα των εργατικών κατοικιών και φιλοξενεί έργα τέχνης διάσημων Καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο.

Στο ίδιο Αρχοντικό, υπάρχει και ξενώνας στον οποίο έχουν φιλοξενηθεί κατά καιρούς διάσημες προσωπικότητες όπως τενόροι, ηθοποιοί, ζωγράφοι-χαράκτες κτλ. διεθνούς φήμης.

4.2.15 Η Πλατεία Αρχανών

Η Πλατεία Αρχανών είναι ένα σημείο πόλος-έλξης τουριστών-επισκεπτών και ντόπιων, με τους περισσότερους χώρους εστίασης, καφενεία και καφετέριες της περιοχής να είναι συγκεντρωμένες τριγύρω της. Εκεί λαμβάνουν χώρα επίσης πολιτιστικές εκδηλώσεις, το πανηγύρι του Αφέντη Χριστού στις 5 και 6 Αυγούστου και της Παναγίας στις 14 και 15 με γλέντι (παραδοσιακή και λαϊκή ζωντανή μουσική), εκθέσεις βιβλίου, παιδικές θεατρικές παραστάσεις, δράσεις του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και σχολείων καθώς και παιδικά Φεστιβάλ.

4.2.16 Το Πάρκο Αϊ Γιάννη (Μαγγανίτη)

Το πάρκο του «Αϊ Γιάννη Μαγγανίτη» είναι ένα τεχνητά διαμορφωμένο σημείο των Αρχανών. Σ' αυτό υπάρχει αρκετό πράσινο (δέντρα, γκαζόν, λουλούδια), ξύλινα και χτιστά παγκάκια, πέργκολα, μικρό αμφιθέατρο, μικρή τεχνητή λίμνη με ξύλινη γεφυρούλα που παλαιότερα φιλοξενούσε πάπιες και το εκκλησάκι του Αϊ Γιάννη. Η επισκεψιμότητα του κυρίως από παιδιά, εφήβους και τουρίστες είναι μεγάλη. Στο χώρο αυτό λαμβάνουν χώρα κατά καιρούς πολλές υπαίθριες καλοκαιρινές μουσικές και θεατρικές παραστάσεις. Τέλος, ο συνδυασμός της γραφικής εκκλησίας και του όμορφου περιβάλλοντα χώρου του πάρκου είναι οι παράγοντες που πολλοί επιλέγουν την εκκλησία – πάρκο για να λάβουν χώρα θρησκευτικά μυστήρια (βαπτίσεις – γάμοι).

4.2.17 Οι Αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής

- **Φουρνί**

Μια βαθιά χαράδρα χωρίζει το λόφο στο Φουρνί από το Γιούχτα (απόσταση 20 λεπτά περπάτημα), όπου ανακαλύφθηκε το μεγαλύτερο Μινωικό Κοιμητήριο που βρέθηκε ποτέ στην Κρήτη με διαρκή χρήση από το 2.500 π.Χ. έως το 1.200 π.Χ.. Στη μοναδική νεκρόπολη ανακαλύφθηκαν θολωτοί τάφοι, ένα Μυκηναϊκό ταφικό συγκρότημα, απλοί τάφοι και βέβαια πλούτος κτερισμάτων.

- **Ανεμόσπηλια - Χωστό Νερό - Σπήλιος του Στραβομύτη**

Βορειοδυτικά, στο ψηλότερο σημείο του βουνού Γιούχτας, στη θέση Ανεμόσπηλια βρίσκεται ένα από τα σπουδαιότερα Μινωικά Ιερά κορυφής και χαρακτηρίζεται για τον πλούτο των ευρημάτων του και για την πιθανή ανθρωποθυσία στο δυτικό δωμάτιο του. Από τη θέση του Ιερού Μινωικού μονοπατιού ο περιηγητής κατευθύνεται στο ιερό κορυφής.

Νοτιοδυτικά και σε απόσταση 1 ώρας, έχουμε ακόμα δύο ιερά, την σπηλιά Χωστό Νερό και το σπήλαιο του Στραβομύτη.

- **Μινωικό Μέγαρο ή Έπαυλη στο Βαθύπετρο**

Στη θέση Πίσω Λιβάδια, τέσσερα χιλιόμετρα νότια από τις Αρχάνες, βρίσκεται η Μινωική έπαυλη ή Μέγαρο του Βαθυπέτρου. Πρόκειται για εγκατάσταση κάποιου τοπάρχη και έχει τα χαρακτηριστικά ενός «Μικρού Ανακτόρου». Στη νότια πλευρά, υπάρχει εγκατάσταση με σταφυλοπιεστήριο, ελαιοπιεστήριο και εργαστήριο πηλοπλαστικής που δείχνουν την ανθηρή οικονομία της περιοχής.

- **Το Ανακτορικό Κτίριο στην Τουρκογειτονιά**

Στις αρχές του εικοστού αιώνα, ο Evans έκαμε λόγο για «θερινό ανάκτορο» των βασιλέων της Κνωσού, που βρίσκονταν στις Αρχάνες. Οι προσπάθειες εντοπισμού του ανακτόρου δεν ευτύχησαν, μέχρι το 1964, οπότε η έρευνα του Γ.Σακελλαράκη μέσα στο χωριό, έφερε στο φως μια από τις εισόδους του ανακτόρου στη θέση Τουρκογειτονιά. Το συγκρότημα αυτό χρονολογείται γύρω στα 1900 π.Χ..

Το μέγεθος και η χρήση των διαφόρων χώρων που έχουν μέχρι τώρα ανασκαφεί, προδίδουν τον ανακτορικό χαρακτήρα του κτιρίου. Το ίδιο και η διαρρύθμιση και η τοιχογραφική και άλλη διακόσμηση διάφορων χώρων.

4.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

4.3.1 Ξενοδοχειακά καταλύματα παντός τύπου και κατηγορίας.

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
Villa Archanes	Αγροτουριστικό Κατάλυμα	28
Orestis	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	8
Kalimera Archanes Village	Ξεν. Επιπλ. Διαμερίσματα Α΄ Κατηγορίας	13
Αρχοντικό των Αρχανών	Παραδ. Καταλύματα Α΄ κατηγορίας	16
Νεραϊδόσπηλιος	Ξεν. Επιπλ. Διαμερισμάτων Α΄ κατηγορίας	19
Ίανθος	Τουρ. Κατάλυμα Α΄ κατηγορίας	8
Τρούλλος	Διαμερίσματα Α΄ κατηγορίας	22

Πληροφορίες για ορισμένα από τα ξενοδοχειακά καταλύματα:

Eliathos Residence Houses

Μόλις μερικές εκατοντάδες μέτρα από την κεντρική πλατεία των Αρχανών, πάνω στο λόφο, βρίσκεται το Eliathos Residence Houses. Η θέα είναι μοναδική. Γύρω αμπέλια και ελιές, και τα σπίτια του πνιγμένα στα λουλούδια. Καθεμιά από τις βίλες του έχει τη δική της «προσωπικότητα». Οι άνθρωποι του καταλύματος θα σας υποδεχτούν θερμά, θα σας φροντίσουν σαν φιλοξενούμενους και θα σας κατατοπίσουν για ό,τι χρειαστείτε. Από 78 ευρώ το δίκλινο χωρίς πρωινό.

Αρχοντικό Αρχανών

Συγκρότημα παραδοσιακών διαμερισμάτων 4 αστέρων, στο κέντρο των Αρχανών. Χτισμένο το 1893, σύμφωνα με την τοπική αρχιτεκτονική, είναι διακοσμημένο με σκαλιστές αντίκες, κεντήματα και χειροποίητα έπιπλα. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει καφέ, ρακί ή ροφήματα από βότανα του ιερού βουνού Γιούχτα και πολλές λιχουδιές. Από 80 ευρώ το δίκλινο με πρωινό.

Kalimera Archanes Village

Βρίσκεται στο κέντρο του οικισμού και αποτελείται από 3 ανεξάρτητα διατηρητέα κτίρια («Δροσοσταλίδα», «Αύρα», «Ζέφυρος»), πρόσφατα αναπαλαιωμένα με ιδιαίτερη φροντίδα και εναρμονισμένα με το αρχιτεκτονικό ύφος του οικισμού. 90 - 100 ευρώ το δίκλινο με πρωινό.

Τρούλλος

Φιλόξενο συγκρότημα στην περιοχή της Τουρκογειτονιάς, που αποτελείται από 3 παραδοσιακές κατοικίες, χωρισμένες σε 10 διαμερίσματα Α' κατηγορίας, με ζεστή ατμόσφαιρα και διακριτική πολυτέλεια. 70 - 80 ευρώ το δίκλινο συν 12 ευρώ κατ' άτομο για πλούσιο κρητικό πρωινό.

Vila Orestis

Ενοικιαζόμενα δωμάτια - διαμερίσματα από 35 ευρώ το δίκλινο χωρίς πρωινό.

4.3.2 Άλλες τουριστικές επιχειρήσεις ταξιδιωτικού εμπορίου.

Οι Αρχάνες διαθέτουν επίσης Ταξιδιωτικό Πρακτορείο (Φωστέρη Άννα), το οποίο ασχολείται με:

1. Εκδόσεις αεροπορικών και ακτοπλοϊκών εισιτηρίων
2. Κρατήσεις σε ξενοδοχεία
3. Εκδρομές

4.3.3 Λοιπές εγκαταστάσεις παροχής πολιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών κλπ. υπηρεσιών.

Στις Αρχάνες λειτουργούν:

- Κέντρο Υγείας (Περιφερειακό Ιατρείο), το οποίο εφημερεύει και τα Σαββατοκύριακα.
- Δύο Δημοτικά σχολεία, τρία Νηπιαγωγεία, Γυμνάσιο και Λύκειο.
- Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ).
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- Αρχαιολογικό Μουσείο.
- Λαογραφικό Μουσείο.
- Ιδιωτική Γκαλερί «*Ξωτάρης*»
- Μουσείο Κρητικής Ιστορίας και Παράδοσης

Επίσης, οι Αρχάνες διαθέτουν:

- Κλειστό Γυμναστήριο «*Μαρκομιχελάκειο*»
- Γήπεδο και Καλτσέτο.
- Ιδιωτική Σχολή Κλασσικού και Μοντέρνου Χορού.
- Ιδιωτική Σχολή Παραδοσιακών Χορών.
- Ακαδημία Μαχητικών Τεχνών «*Αθλόπολις*»
- Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης (για μικρά παιδιά).
- Κ.ΑΠ.Η.
- Σούπερ μάρκετς:

«*Αριάδνη*»

«*5' Μαρινόπουλος*»

«*Άριστα*»

- Παντοπωλεία.
- Παραδοσιακά Καφενεία - Ουζερί:

«*Ο Αποστόλης*»

«*Η Φάμπρικα*»

«*Το Καβούσι*»

«*Η Αγορά*»

«*Η Συνάντηση*»

«*Ονειροδρόμιο*»

«*Η Πλατεία*»

• Καφετέριες και καφέ-μπαρ:

«*Προεδρείο*»

«*Διαχρονικό*»

«*Δίοδος*»

«*Διάσταση*»

«*Ηνίοχος*»

«*Nobu*»

• Ζαχαροπλαστεία :

«*Caramelo*»

«*Μασκωτίτσα*»

«*Κρητικός Φούρνος*»

«*Σαβοϊδάκης*»

• Ταβέρνες, εστιατόρια, πιτσαρίες:

«*Λόκαστος*»

«*Σπιτικό*»

«*Πόρτεγο*»

«*Κρίτταμον*»

«*Τζιβαέρι*»

«*Άμπελος*»

«*Ο Φιλόσοφος*»

«*Μυριόφυτο*»

«*Σοφία*»

«*Ζαρίφικο*» (περιοχή Λούματα)

• Οβελιστήρια:

«*Ο Μπάμπης*»

«Θράκα»

- Κέντρο Διασκέδασης «Αναδρομές»
- Φαρμακεία.
- Θερινό κινηματογράφο «ο Παράδεισος»
- Παραδοσιακούς Φούρνους.
- Καταστήματα ένδυσης – υπόδησης.
- Κομμωτήρια – παραδοσιακά κουρέια.
- Ιδιωτικά Ιατρεία (οδοντίατρο, ουρολόγο, καρδιολόγο, δερματολόγο, μικροβιολόγο).
- Βιβλιοπωλεία.
- Κέντρα εκμάθησης ξένων γλωσσών & υπολογιστών.
- Δικηγορικά Γραφεία.
- Κέντρα αισθητικής – καλλωπισμού.
- Τράπεζες:

«Αγροτική»

«Πακρήτια Συνεταιριστική»

- Περίπτερα – Καταστήματα Ψιλικών.
- Εργαστήρια Αργυροχρυσοχοΐας, γλυπτικής και χαρακτικής.
- Βιοτεχνία Κεντητικής – ορθοπεδικών ζωνών.
- Βιοτεχνία παρασκευής Τουριστικών Προϊόντων.
- Κατάστημα Τουριστικών Ειδών.
- Πρατήρια Καυσίμων.
- Καθαριστήρια Ρούχων.

Επίσης στις Αρχάνες έχουν ιδρυθεί:

- Μορφωτικός Σύλλογος με αξιόλογη δράση και με βιβλιοθήκη.
- Φυσιολατρικός Σύλλογος με το όνομα «Χαραυγή».
- Αθλητικός Σύλλογος με το όνομα «Γιούχτας».

- Σύλλογος Φίλων της Τέχνης.
- Περιηγητική Λέσχη.
- Γεωργικός Συνεταιρισμός.
- Γυναικείος Συνεταιρισμός.

4.3.4 Τοπικά προϊόντα

4.3.4.1 Παραδοσιακή Κουζίνα (που σερβίρεται στα σημεία εστίασης των Αρχανών)

- Ντολμαδάκια με αμπελόφυλλο
- Κρητικός ντάκος,
- Αρνάκι στον ξυλόφουρνο με πατάτες
- Μυζηθοπιτάκια
- Χορτόπιτες
- Χοχλιούς μπουμπουριστούς
- Πιλάφι
- Χοιρινό οφτό στη λαδόκολλα
- Κουνέλι λεμονάτο
- Χόρτα ή Σαλάτες Εποχής (με βιολογικά προϊόντα)
- Μυζηθοπιτάκια με μέλι
- Λουκουμάδες
- Χαλβά
- Γιαούρτι με γλυκό του κουταλιού κυδώνι
- Αρχανιώτικο Παραδοσιακό Κρασί σε διάφορες ποικιλίες (από βιολογικές καλλιέργειες).

4.3.4.2 Γυναικείος Συνεταιρισμός «Αρχανών Γεύσεις»

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός παράγει:

- Γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες με γεύση από σταφύλι, πορτοκάλι, νεράντζι, κυδώνι, σύκο και λεμόνι.
- Παξιμάδια με βότανα.
- Παραδοσιακές πίτες: χορτόπιτες, αγνόπιτες, μυζηθρόπιτες
- Αρχανιώτικες παραδοσιακές συνταγές, όπως: ξεροτήγανα, καλιτσούνια, πετιμεζόπιτα, ζουρναδάκια, μπεζέδες κ.ά.

4.3.4.3 Αγροτικός Συνεταιρισμός Αρχανών

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Αρχανών ασχολείται με την παραγωγή ελαιολάδου και κρασιού καθώς και με την συσκευασία και προώθηση επιτραπέζιου σταφυλιού στο εξωτερικό.

4.3.4.4 Κατάστημα Τουριστικών Ειδών

Στο κατάστημα αυτό, το οποίο βρίσκεται κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο, πωλούνται αντίγραφα είδη από την Αρχαιολογική συλλογή του Μουσείου και γενικότερα της Μινωικής εποχής καθώς επίσης διάφορα διακοσμητικά σπιτιού και κοσμήματα της σύγχρονης εποχής, όλα χειροποίητα και φτιαγμένα από την ίδια την ιδιοκτήτρια και μέλη της οικογένεια της.

4.3.4.5 Δραστηριότητες Εναλλακτικού Τουρισμού στις Αρχάνες

Δραστηριότητες Εναλλακτικού Τουρισμού που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή των Αρχανών είναι οι εξής:

- Εκπαίδευση στις διατροφικές συνήθειες της περιοχής, επίδειξη παραδοσιακού τρόπου παρασκευής γευμάτων, γλυκών του κουταλιού και ζύμωμα ψωμιού.
- Συμμετοχή στα ήθη και έθιμα του χωριού, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου των Αρχανών και της ευρύτερης περιοχής (πανηγύρια, μουσικές εκδηλώσεις, παραδοσιακοί χοροί, θεατρικές παραστάσεις, θερινός κινηματογράφος).
- Συμμετοχή στο μάζεμα των σταφυλιών από τα μέσα Ιουλίου και στη διαδικασία παραγωγής κρασιού στον οινοποιητικό συνεταιρισμό των Αρχανών από 20 Αυγούστου μέχρι τέλος Σεπτέμβρη.
- Συμμετοχή στην ελαιοσυγκομιδή και στη παραγωγή λαδιού στο τοπικό ελαιοτριβείο από αρχές Νοέμβρη μέχρι τέλος Γενάρη.
- Συμμετοχή στα φημισμένα καζάνια (ρακοκάζανα) παρασκευής ρακί και στα τρικούβερτα γλέντια που ακολουθούν από τέλος Οκτώβρη έως αρχές Γενάρη.
- Μάζεμα φρέσκων λαχανικών από περιβόλια.
- Εξορμήσεις-περιηγήσεις στην ύπαιθρο, περίπατοι στον παραδοσιακό οικισμό και επαφή με τους κατοίκους της περιοχής.
- Πεζοπορίες στα μονοπάτια του Γιούχτα και στο φαράγγι της Αγίας Ειρήνης (Κνωσανό).
- Αγνάντεμα του πετάγματος του γυπαετού από συγκεκριμένα παρατηρητήρια του Γιούχτα.

- Επισκέψεις σε μνημεία και σε αρχαιολογικούς χώρους των Αρχανών.
- Επίσκεψη σε τοπικό εργαστήριο αγγειοπλαστικής μέσα στον οικισμό.
- Επίσκεψη σε εργαστήριο παρασκευής γλυκών του κουταλιού, μαρμελάδας και τυποποίησης αμπελόφυλλων και σαλιγκαριών (περιοχή: Καταρχανίτικη Κεφάλα).
- Βόλτες με άλογα της περιοχής.
- Συμμετοχή σε φεστιβάλ οινογευσίας – οινογνωσίας.
- Συμμετοχή και εκμάθηση παραδοσιακών Κρητικών χορών.
- Τάϊσμα (οικόσιτων) ζώων όπως: κότες, κουνέλια ,χήνες κ.ά.
- Μαθήματα υφαντικής με παραδοσιακούς αργαλειούς και πλεξίματος μαλλιού με βελόνες.
- Μαθήματα Μεταποίησης παλιών και άχρηστων αντικειμένων δίνοντας τους μια νέα και χρηστική μορφή.

4.4 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΝΩΝ

Από στοιχεία που δόθηκαν από μέλη του Σωματίου Επαγγελματιών Ξεναγών Κρήτης – Σαντορίνης μέσα από έρευνα με χρήση ερωτηματολογίου (έρευνα: *Μιχελάκη Ειρήνη*), για τους τουρίστες-επισκέπτες που επισκέφθηκαν και ξεναγήθηκαν τα τελευταία 6 χρόνια (2005-2011) στις Αρχάνες, προκύπτουν τα εξής:

1) Χώρα Προέλευσης

- Ρωσία
- Γερμανία
- Γαλλία
- Μ. Βρετανία
- Ιταλία
- ΗΠΑ
- Κύπρο
- Βουλγαρία
- Ρουμανία
- Φιλανδία

Συμπέρασμα: Οι Αρχάνες αποτελούν περιοχή προτίμησης ποικίλων εθνοτήτων, αλλά κατά κύριο λόγο Βαλκανικών χωρών και κρατών μελών της Ε.Ε.

2) Μέσος όρος ηλικίας

Ο μέσος όρος ηλικίας των παραπάνω ήταν γύρω στα 50 έτη.

Συμπέρασμα: Από το μέσο όρο ηλικίας, θα μπορούσε να βγει ως υποθετικό συμπέρασμα όπως ότι αυτοί που πραγματοποιούν τις επισκέψεις στις Αρχάνες τις επιλέγουν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους εν αντιθέσει με μικρότερης ηλικίας άτομα που κοινώς «πάνε για την πλάκα τους» (τις περισσότερες φορές).

Άλλο υποθετικό συμπέρασμα θα μπορούσε να αποτελέσει η οικονομική επιφάνεια των επισκεπτών. Σ' αυτήν την ηλικία η πλειοψηφία έχει πλέον κατασταλάξει επαγγελματικά, με συνέπεια να υπάρχει μια οικονομική σταθερότητα, άρα και να αφήσουν προφανώς περισσότερο συνάλλαγμα

στην περιοχή συγκριτικά πάντα με άτομα νεότερης ηλικίας που διακατέχονται συνήθως από μια επαγγελματική-οικονομική αστάθεια.

3) Περίοδος πραγματοποίησης επίσκεψης – ξενάγησης

Οι επισκέψεις πραγματοποιούνταν κατά τους μήνες:

Μάρτιο έως Οκτώβριο.

Συμπέρασμα: Οι επισκέψεις που πραγματοποιούνται στην περιοχή πάντα κατά την έρευνα είναι κυρίως στα χρονικά πλαίσια της τουριστικής περιόδου του νησιού και γενικότερα της Ελλάδας.

Πέραν όμως από αυτή την έρευνα που καθώς φαίνεται μας παρουσιάζει τους τουρίστες ως επισκέπτες και μόνο χωρίς να πραγματοποιούν κάποια διαμονή-24 ώρες και άνω- στην περιοχή (βλέπε παρακάτω), επισκέψεις και διαμονές πραγματοποιούνται και κατά τους χειμερινούς μήνες (σύμφωνα με την εμπειρική γνώση της ερευνήτριας).

4) Συχνότητα επισκέψεων- ξεναγήσεων

Οι ξεναγοί πραγματοποιούσαν ξεναγήσεις από 1 έως 2 φορές την εβδομάδα.

Συμπέρασμα: Οι επισκέψεις ήταν σχετικά τακτικές και παράλληλα τόσο όσο, ώστε να μην θορυβούνται οι ντόπιοι κάτοικοι και να μην διαταράσσεται η λειτουργία της τοπικής κοινωνίας.

5) Διάρκεια επίσκεψης – ξενάγησης

Οι επισκέψεις-ξεναγήσεις αυτές ήταν διάρκειας 45 λεπτών έως και 4 ωρών το αργότερο.

Συμπέρασμα: Η χρονική διάρκεια των επισκέψεων ήταν αρκετή ώστε οι επισκέπτες να αποκομίσουν μια γενική εικόνα της περιοχής, να επισκεφτούν συγκεκριμένα σημεία που τους ενδιαφέρουν και να αφήσουν και σχετικό συνάλλαγμα απολαμβάνοντας αγαθά και υπηρεσίες που τους παρέχει η περιοχή.

6) Μέσος όρος τουριστών-επισκεπτών ανά επίσκεψη-ξενάγηση

Ο μέσος όρος τουριστών-επισκεπτών κυμαινόταν μεταξύ 35 με 40 ατόμων τη φορά.

Συμπέρασμα: Ο μέσος όρος επισκεπτών τη φορά δείχνει να είναι σχετικά μεγάλος σε περίπτωση που θα θέλαμε να τον συνδέσουμε με τον Εναλλακτικό Τουρισμό. Συνεπώς αυτές οι επισκέψεις δεν έχουν να αγγίζουν αυτό το κομμάτι.

7) Διοργανωτές αυτών των επισκέψεων

Οι επισκέψεις αυτές αποτελούσαν κομμάτι οργανωμένων εκδρομών τουριστικών γραφείων που τα περισσότερα έδρευαν στο Ηράκλειο ή την Ν. Αλικαρνασσό, όπως πχ. : Rhapsody Travel, Blue Aegean, Achtypis Tours, Millenium, Hellenic Island Services, TUI, Summerland, Trend Travel κ.ά.

Συμπέρασμα: Το ότι οι επισκέψεις αυτές αποτελούσαν κομμάτι οργανωμένων εκδρομών μέσα στις διακοπές των τουριστών, φανερώνει επίσης πως και πάλι εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με Εναλλακτικό Τουρισμό.

8) Είδη τουρισμού που έχουν συνδυαστεί με την περιοχή των Αρχανών.

Τα είδη του τουρισμού που έχουν συνδυαστεί με την ευρύτερη περιοχή των Αρχανών, κατά την εκτίμηση των ερωτηθέντων ξεναγών είναι:

- Αγροτικός
- Αρχαιολογικός
- Κοινωνικός
- Θρησκευτικός
- Πολιτιστικός

Συμπέρασμα: Τα είδη τουρισμού που αναφέρουν στην έρευνα οι ξεναγοί και έχουν συνδυαστεί με την περιοχή των Αρχανών, στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν αποτελούν αποκλειστικό κομμάτι των διακοπών των επισκεπτών ,αλλά ένα μέρος αυτών.

9) Λόγοι που οι Αρχάνες περιλαμβάνονται ως τόπος προορισμού στην εκδρομή και όχι μόνο ενός τουρίστα – επισκέπτη (πάντα κατά την εκτίμηση των ερωτηθέντων):

- Για τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής όπως: το κλίμα, η γλωρίδα – πανίδα, φυσικά θέλγητρα. (Παρουσιάζουν αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με λιγότερη τιμεντοπαρέμβαση).
- Για τα μουσεία (Αρχαιολογικό, Λαογραφικό, Κρητικής Ιστορίας και Παράδοσης)
- Τα ιστορικά μνημεία – κτίσματα.
- Παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον (αρχαιολογικοί χώροι: Φουρνί, Τουρκογειτονιά, Βαθύπετρο κ.ά.).

- Η τοπική αρχιτεκτονική. Είναι ένας από τους σημαντικότερους παραδοσιακούς – ημιαστικούς οικισμούς με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό ενδιαφέρον.
- Η τοπική παραδοσιακή κουζίνα και τα παραδοσιακά προϊόντα.
- Οι εκκλησίες.
- Η επαφή με το ντόπιο πληθυσμό.
- Η κοντινή απόσταση της περιοχής με Κνωσό και Ηράκλειο.
- Η παροχή ιδιωτικών υπηρεσιών στους τομείς της ψυχαγωγίας-ελεύθερου χρόνου.
- Συμμετοχή του τουρίστα-επισκέπτη στα ήθη και τα έθιμα του χωριού και σε πολιτιστικές εκδηλώσεις (γιορτές, πανηγύρια).
- Παρέχουν διαδρομές εναλλακτικού τουρισμού που μπορεί ο τουρίστας-επισκέπτης να ακολουθήσει (π.χ.: Φαράγγι των Αρχανών, Υδατογέφυρα της Αγίας Ειρήνης, Ενετική Υδατογέφυρα, Καρυδάκι κλπ.).

Συμπέρασμα: Οι Αρχάνες πληρούν προϋποθέσεις για δραστηριότητες Εναλλακτικών μορφών Τουρισμού, παρ' όλα αυτά αυτές οι δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα στην περιοχή από επισκέπτες – τουρίστες όχι όμως ως κυρίαρχο στοιχείο των διακοπών τους, αλλά ως μια επίσκεψη, η οποία διαφοροποιείται από το υπόλοιπο πακέτο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Απ' όλα όσα αναφέρθηκαν στα κεφάλαια αυτής της εργασίας, προκύπτουν τα εξής:

1. Οι Αρχάνες αποτελούν μια αειφόρο κοινωνία, διότι μπορούν να συνδυάζουν την οικονομική τους ανάπτυξη χωρίς να επιβαρύνουν το φυσικό τους περιβάλλον και να αλλοιώνουν την πολιτιστική τους κληρονομιά – ταυτότητα, διατηρώντας παράλληλα την ευημερία ολόκληρου του κοινωνικού τους συνόλου.
2. Η απασχόληση και το εισόδημα των κατοίκων, προσδιορίζεται απ' όλους τους τομείς παραγωγής, με επικρατέστερο τον πρωτογενή, χωρίς όμως να δημιουργείται μονοκαλλιέργεια.
3. Οι πρωτοβουλίες και τα έργα των τοπικών αρχών έχουν προσεγγίσει τις προδιαγραφές που απαιτούνται για μια Αειφόρο Ανάπτυξη. Π.χ. έργα υποδομών, προγράμματα προστασίας και ανάδειξης τεχνικού και φυσικού περιβάλλοντος κτλ.
4. Οι Αρχάνες δεν πληρούν μόνο προδιαγραφές μιας Αειφόρου κοινωνίας, αλλά και προδιαγραφές ανάπτυξης Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο περιπατικός, ο αρχαιολογικός κ.ά. Αυτό έγγειται στο γεγονός ότι είναι τόπος υποδοχής τουριστών, πλούσιος σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, οι οποίοι μπορούν να παρέχουν στον τουρίστα μια μοναδική εμπειρία μέσα από δραστηριότητες και τουριστικούς πόρους διαφορετικού τύπου από αυτών που έχουμε

συνηθίσει στον μαζικό τουρισμό. Όλα αυτά περιγράφονται στο 4^ο κεφάλαιο.

5. Παρ' όλο που στις Αρχάνες δραστηριοποιούνται Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού, δεν υπάρχει επίσημη έρευνα που να το βεβαιώνει παρά μόνο μέσα από πληροφορίες που μπορεί να αντλήσει κανείς μέσα από τα ξενοδοχειακά καταλύματα, στα οποία λαμβάνουν χώρα πολλές από τις δραστηριότητες Εναλλακτικού Τουρισμού που έχουν αναφερθεί στο 4^ο Κεφάλαιο.

6. Πέραν από τις Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή των Αρχανών και οι οποίες θεωρούνται ως η ποιοτικότερη μορφή τουριστικής ανάπτυξης, η οποία είναι ήπιας μορφής, δεν επιβαρύνει το φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και φέρνει συνάλλαγμα στον τόπο, υπάρχει και η άλλη μορφή τουρισμού, η πιο συνηθισμένη, αυτή του Μαζικού.

Ο Μαζικός τύπος τουρισμού που δραστηριοποιείται στις Αρχάνες, ευτυχώς δεν έχει την συνηθισμένη ανεξέλεγκτη μορφή που όλοι γνωρίζουμε. Είναι λίγο πιο συμμαζεμένος (όχι υπερβολικός αριθμός προσέλευσης), αφορά αποκλειστικά εκδρομές – επισκέψεις που πραγματοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή των Αρχανών και όχι 24ωρη διαμονή. Οι επισκέπτες έχουν συγκεκριμένο λόγο επίσκεψης ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει μια Εναλλακτική μορφή τουρισμού εάν αυτός αποτελούσε μοναδικό κίνητρο του ταξιδιού τους και δεν υπήρχε αυτή η μαζικότητα, αλλά ταξίδευαν μεμονωμένοι και διέμεναν στον τόπο για τουλάχιστον ένα 24ωρο.

Συνεπώς, το είδος του τουρισμού που έχει τα περισσότερα οφέλη για την περιοχή, είναι αυτό των Εναλλακτικών Μορφών, παρ' όλο που και ο

μαζικός στην μορφή και το μέγεθος που εξελίσσεται στην συγκεκριμένη περιοχή δεν είναι αρνητικός.

ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία:

- Ανδριώτης Κωνσταντίνος. *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Εκδ.: Σταμούλης, Αθήνα 2008.
- Γ. και Ε. Σακελλαράκη. *ΚΡΗΤΗ ΑΡΧΑΝΕΣ*. Εκδοτική Αθηνών Α.Ε, Αθήνα 2002.

Έντυπα:

- Δήμος Αρχανών (προ Καλλικράτη). Περιηγητικός Οδηγός.
- Δήμος Αρχανών (προ Καλλικράτη), Ο.Α.ΤΕ.Π Α.Ε. *Η Ανάπλαση των Αρχανών* (Αρχάνες 1998).
- Κ.Β. Παραγκαμιάν Μ.Ο.Π ΚΡΗΤΗΣ, Οργανισμός ανάπτυξης Βασιλειών – Κάτω Αρχανών – Σκαλανίου – Αρχανών. *Το Φυσικό Περιβάλλον του Γιούχτα* (Αρχάνες 1992).
- Δήμος Αρχανών (προ Καλλικράτη), Ο.Α.ΤΕ.Π Α.Ε., ΥΠΕΧΩΔΕ. *Οικολογικό – Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτα*.
- Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Αρχανών (προ Καλλικράτη). *Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Αναβάθμισης Οικισμού Αρχανών*.

Διαδίκτυο:

- www.eliathos.gr
- www.ethnos.gr

- www.kathimerini.gr
- www.troulos.gr
- www.archanes.gr